

Technologia lotnicza

metody obróbki

Rozwiercanie

Rozwiercanie stosuje się w celu zwiększenia dokładności wymiarowo-kształtowej wierconych otworów (IT6 do IT10) i zmniejszenia chropowatości powierzchni $Ra=0,32$ do $5 \mu\text{m}$.

Rozwiercaniem nie poprawia się położenia osi kształtowanego otworu.

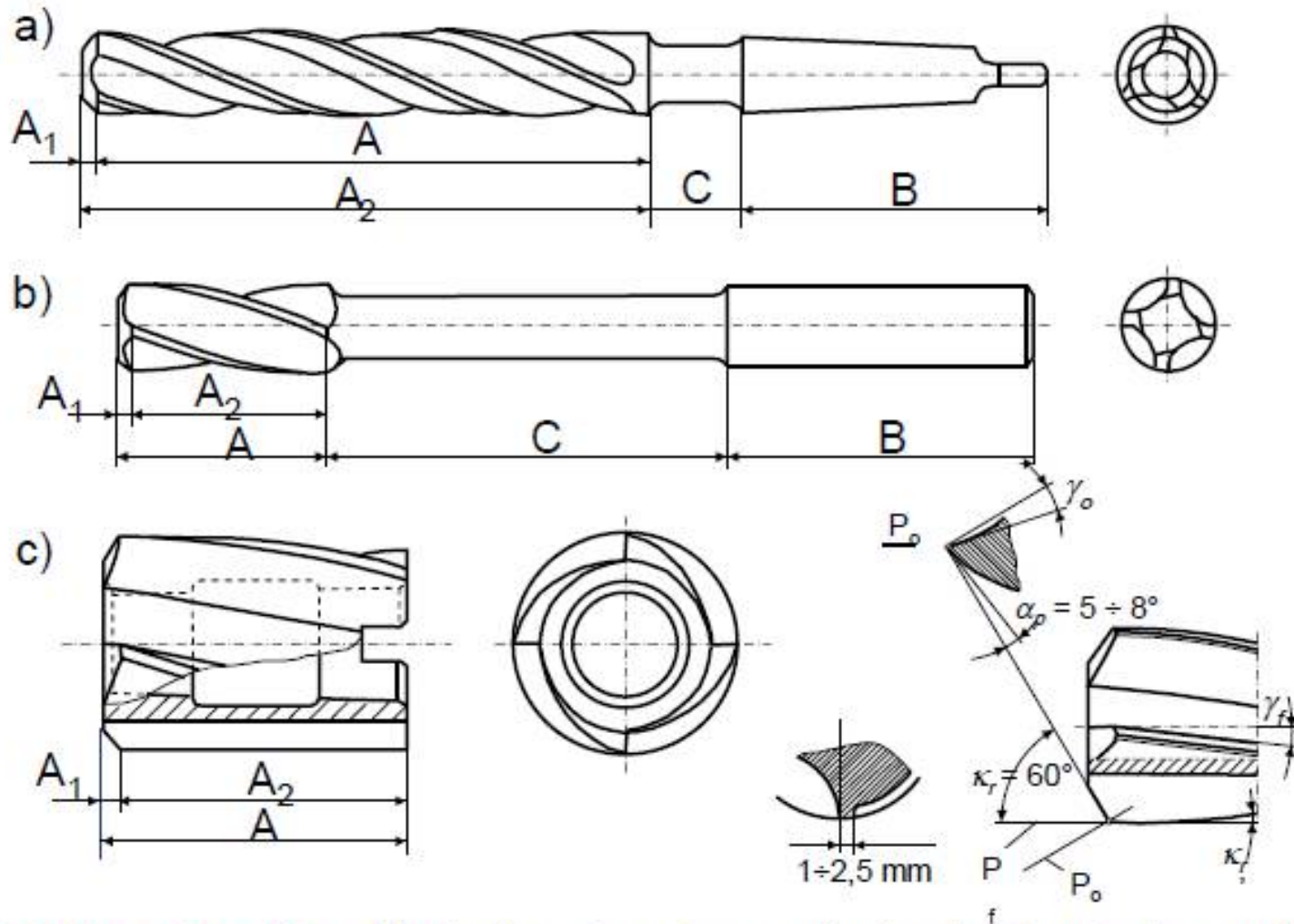
Rozróżnia się:

- rozwiercanie zgrubne przy użyciu rozwiertaka zdzieraka, stosuje się w celu uzyskania otworu o dokładności **IT9 do IT11** i chropowatości **$Ra=2,5$ do $5 \mu\text{m}$** lub, gdy otwór musi być ponownie rozwiercany w celu osiągnięcia jeszcze lepszej jakości powierzchni, większej dokładności wymiarowo - kształtowej,
- rozwiercanie wykończeniowe, za pomocą rozwiertaka wykańczaka, stosuje się w celu uzyskania otworu o dokładności **IT6 do IT9** i chropowatości **$Ra < 2,5 \mu\text{m}$** ,

Oprócz rozwiercania otworów cylindrycznych, stosowane jest również rozwiercanie otworów stożkowych, jako obróbka ostateczna pod kołki stożkowe lub, jako obróbka wstępna pod szlifowanie lub docieranie.

Rozwiercanie

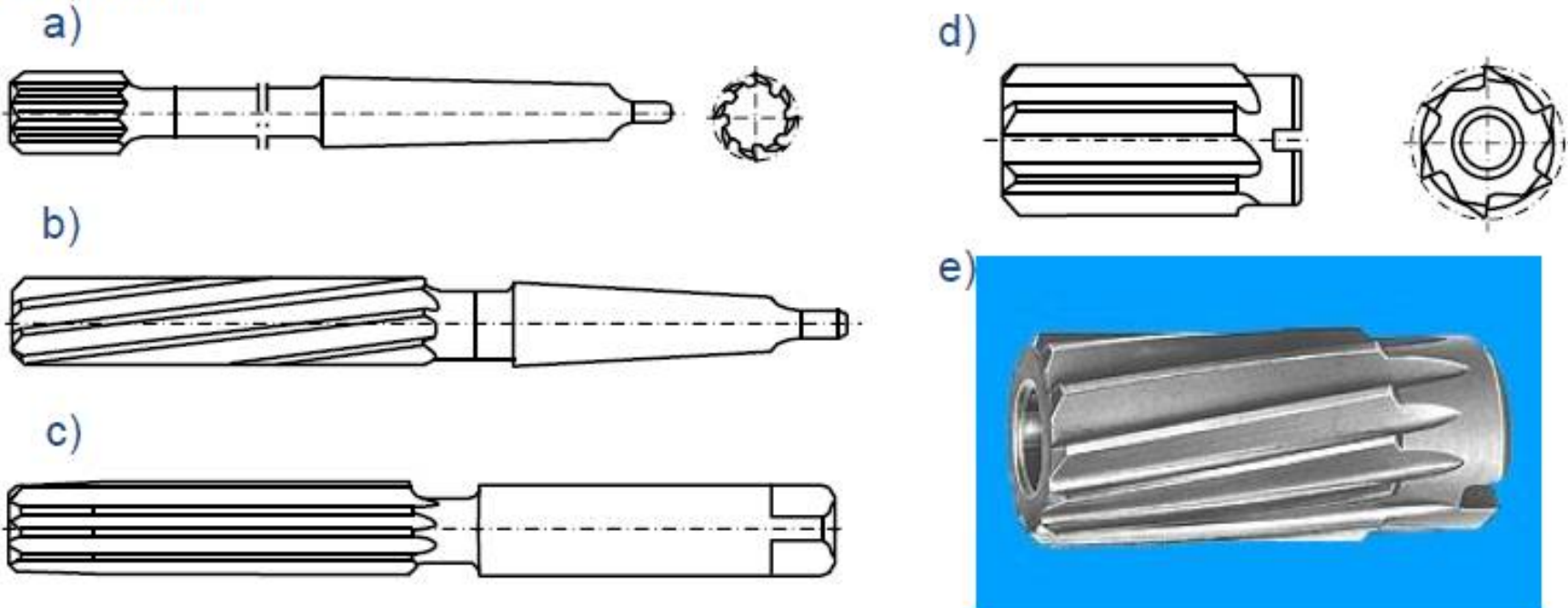
Rozwiertaki

Rodzaje **rozwiertaków zdzieraków**: a) trzpieniowy, trzyostrzowy, długi, z chwytem stożkowym Morse'a, b) trzpieniowy, maszynowy z chwytem walcowym, c) nasadzany, czteroostrzowy, z gniazdem stożkowym

Rozwiercanie

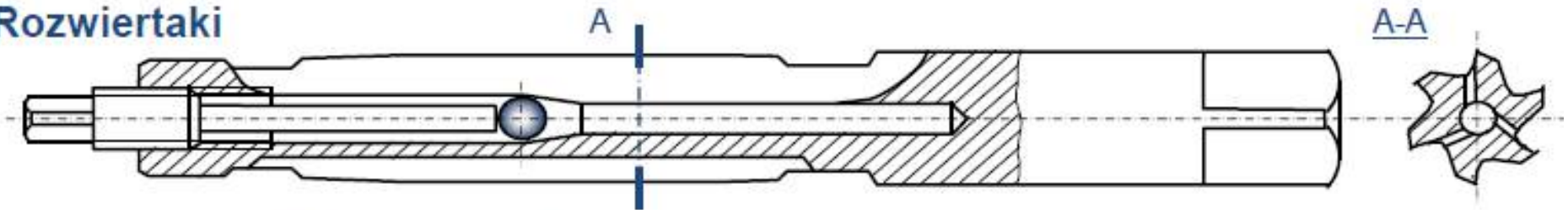
Rozwiertaki

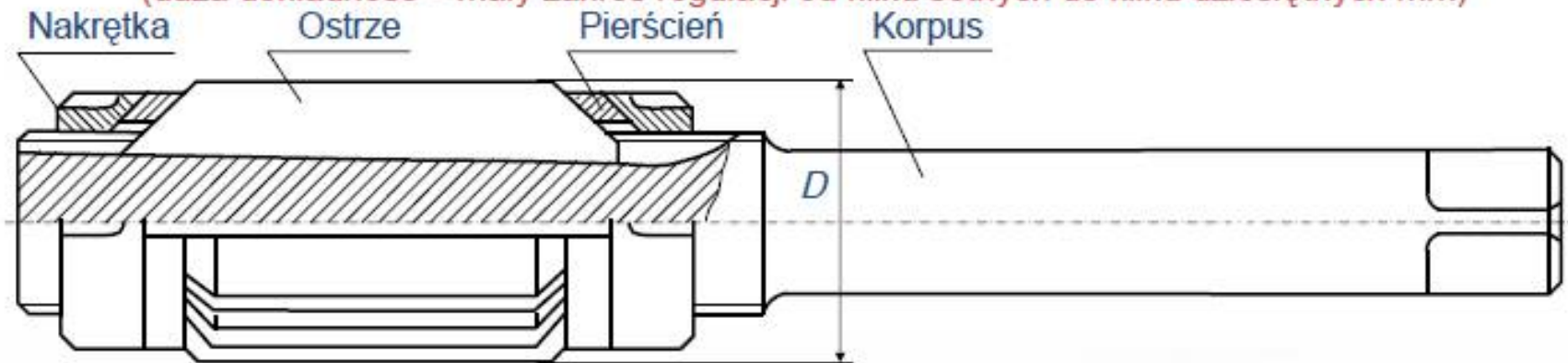
Rodzaje **rozwiertaków wykańczaków** do otworów walcowych: a) maszynowy, trzpieniowy, z rowkami wiórowymi prostymi, z chwytem stożkowym Morse'a, b) maszynowy, trzpieniowy, długi, z rowkami wiórowymi śrubowymi, z chwytem stożkowym Morse'a, c) ręczny, długi, z rowkami wiórowymi prostymi, z chwytem walcowym, z zabierakiem kwadratowym, d) maszynowy, nasadzany, z rowkami wiórowymi prostymi, z gniazdem stożkowym, e) maszynowy, nasadzany, z rowkami wiórowymi śrubowymi, z gniazdem stożkowym

Rozwiercanie

Rozwiertaki

Budowa rozwiertaka rozpreźnego, ręcznego do otworów walcowych
(duża dokładność – mały zakres regulacji od kilku setnych do kilku dziesiątych mm)

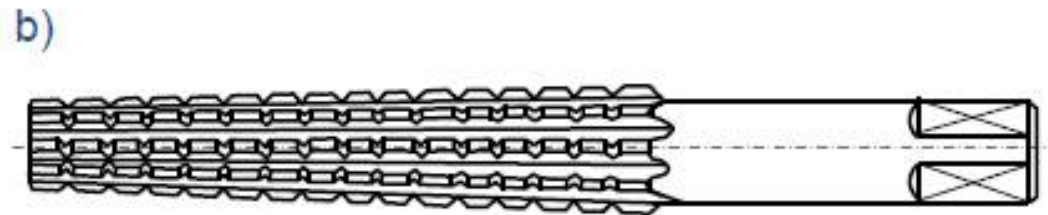
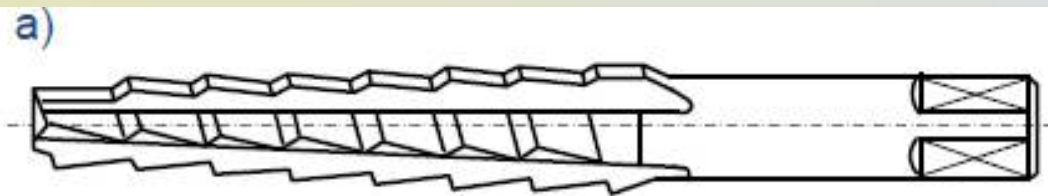
Budowa rozwiertaka nastawnego do otworów walcowych
mała dokładność – duży zakres regulacji (od kilku dziesiątych do kilku mm)

Rozwiercanie

Rozwiertaki

Komplet rozwiertaków do
otworów stożkowych:

- a) wstępny,
- b) zdzierak,
- c) wykańczak

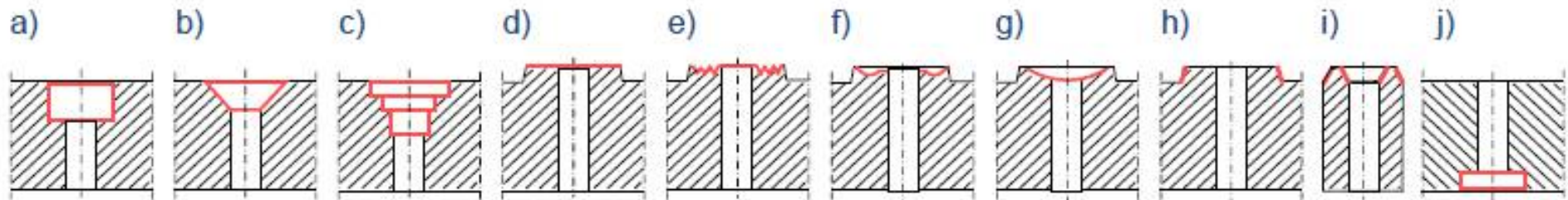

Rozwiertaki do otworów stożkowych o zbieżności 1:50 z rowkami wiórowymi:

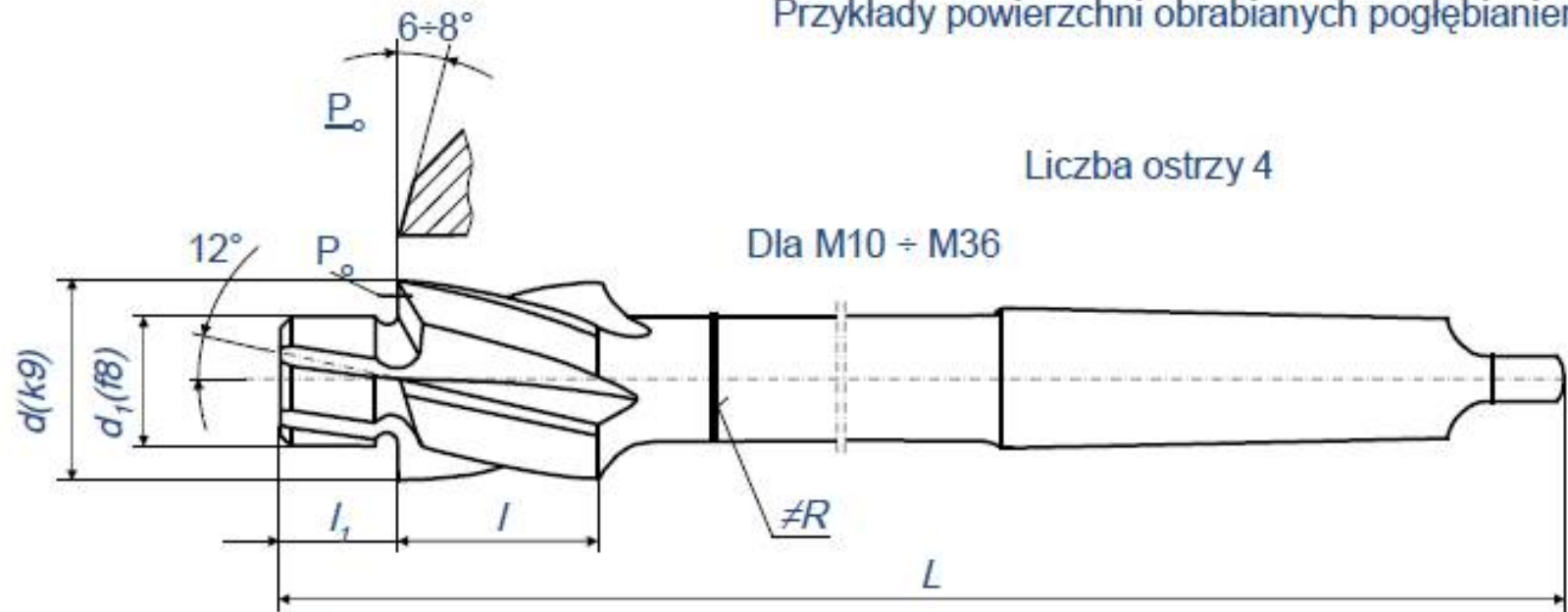
- a) prostymi, b) śrubowymi (firma Dolfamex)

Pogłębianie

Pogłębianie to powiększanie lub inne kształtowanie otworów na części ich długości, a także powierzchni zewnętrznych, bezpośrednio przynależnych do otworu.

Przykłady powierzchni obrabianych pogłębianiem

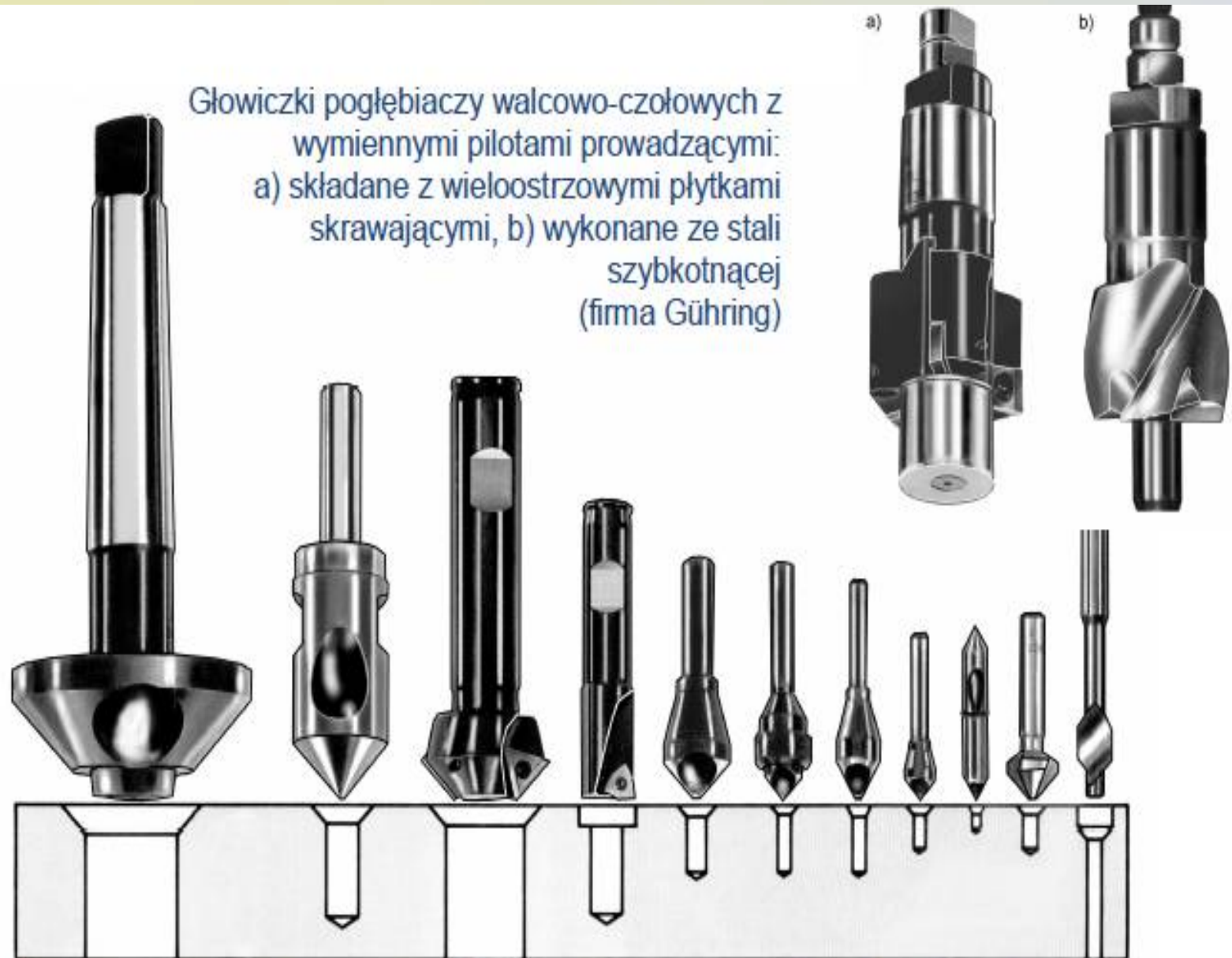
Pogłębiacz walcowo-czołowy ze stałym pilotem prowadzącym

Pogłębianie

Pogłębiacze

Głowiczki pogłębiaczy walcowo-czołowych z wymiennymi pilotami prowadzącymi:

a) składane z wielostrzowymi płytkami skrawającymi, b) wykonane ze stali szybko tnącej (firma Gühring)

Przykłady wybranych pogłębiaczy i kształtowanych nimi powierzchni (firma Komet)

Pogłębianie

Pogłębiacze

Pogłębiacze nakładane na
oprawkę wiertła oraz
wymienne płytki o różnych
kształtach krawędzi
skrawających (firma
Kennametal Hertel)

Pogłębiacz
wielostopniowy z ostrzami
ze spieku diamentowego
PD (firma Rübige)

Pogłębiacz tylny: a) głowiczka skrawająca z ostrzami z węglików spiekanych,
b) trzpień, na który nakładana jest głowiczka skrawająca (firma Gühring)

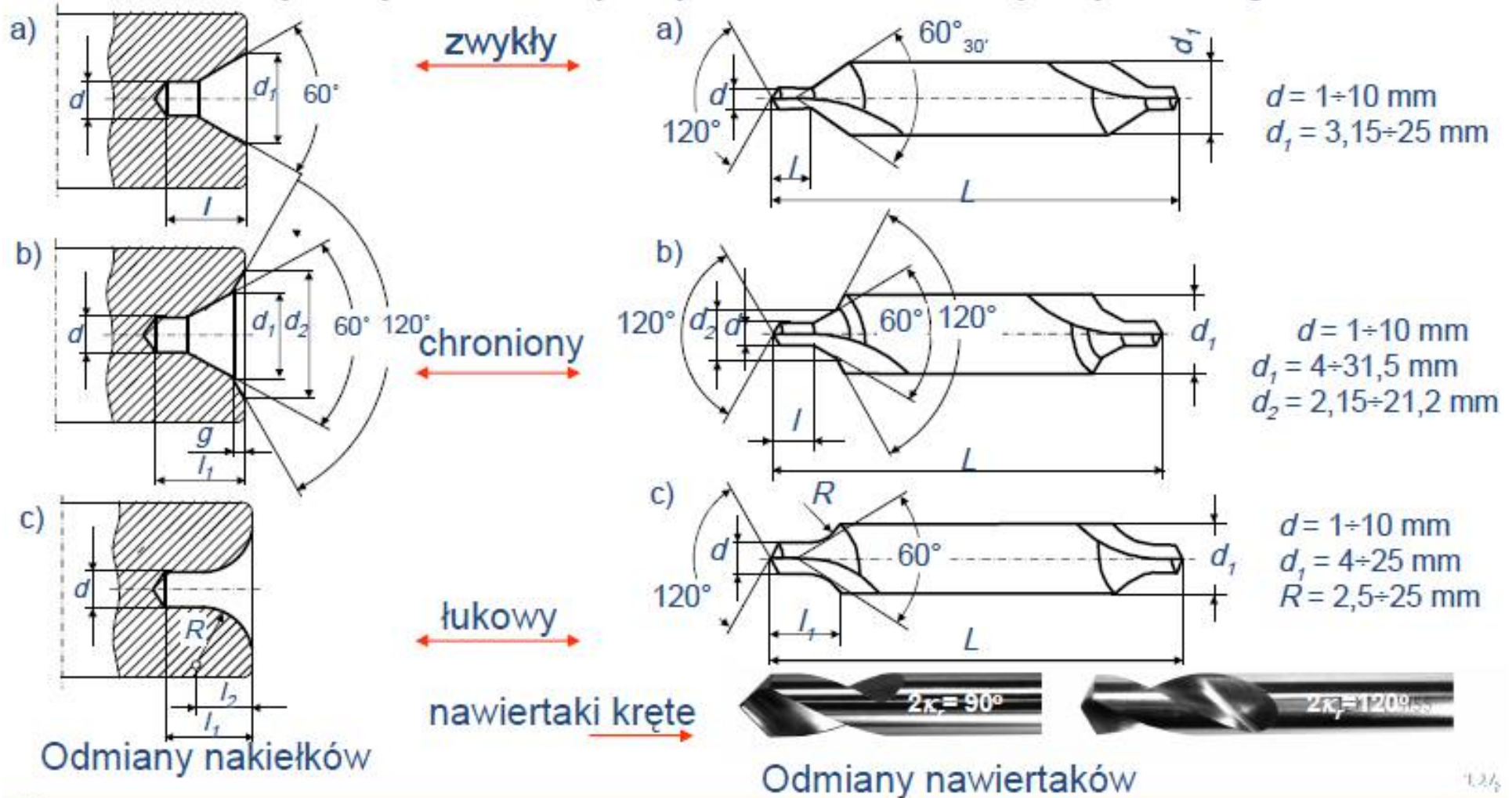

Pogłębiacz tylny
skrzydełkowy
(firma ERIX)

Pogłębianie

Nawiercanie jest to sposób obróbki służący do wykonywania nakiełków.

Nawiertaki są narzędziami do wykonywania nakiełków w jednym zabiegu.

Nakiełki

Nakiełki są to otwory dostosowane zarysem do kłów obrabiarki lub uchwytu obróbkowego i spełniają rolę powierzchni ustalających przedmiot w czasie obróbki lub montażu

Stosowane są trzy typy nakiełków:

- nakiełki zwykłe - **typ A** stosowane dla przedmiotów o małej dokładności wykonania, lub w przypadku, gdy po jednej lub kilku operacjach nakiełki będą usunięte, (np. baza obróbkowa dla otworu osiowego),
- nakiełki chronione - **typ B** stosowane najczęściej podczas wykonywania długich wałów maszynowych. Powierzchnia stożkowa o kącie 120° chroni powierzchnię czołową przed nierównościami, spowodowanymi wybiciem materiału przez kiel tokarki.
- nakiełki łukowe – **typ R** są stosowane dla wałów z materiałów trudno obrabialnych, a kształt nakiełka ma na celu zwiększenie sztywności narzędzia wykonującego nakiełek.

Frezowanie

Frezowanie jest to sposób obróbki, w którym wielostrzowe narzędzie, zwane frezem, wykonuje ruch główny obrotowy, a ruchy posuwowe wykonuje najczęściej przedmiot zamocowany na stole frezarki.

Frezowanie stanowi obróbkę, w której praca narzędzia nie jest ciągła. Frez jest **narzędziem wielostrzowym** o kształcie bryły obrotowej. W zależności od rozmieszczenia (wykonania) ostrzy wyróżnia się frezy walcowe, walcowo-czołowe, czołowe. Wykonywane są też frezy stożkowe, kuliste oraz kształtowe. Na powierzchni walcowej ostrza mogą być wykonane jako proste bądź śrubowe.

Praca nieciągła oznacza, iż jednocześnie pracuje tylko część ostrzy freza. Z jednej strony stanowi to korzystną cechę ze względu na warunki chłodzenia. Z drugiej strony grubość warstwy skrawanej (przekrój warstwy skrawanej) jest zmienna co wpływa na przebieg procesu skrawania.

W konsekwencji zmiana ulega obciążeniu i obniżeniu ulega trwałość narzędzia.

Frezowanie

Frezowanie po toczeniu to najczęściej spotykany sposób obróbki skrawaniem.

Cechami charakterystycznymi frezowania jest:

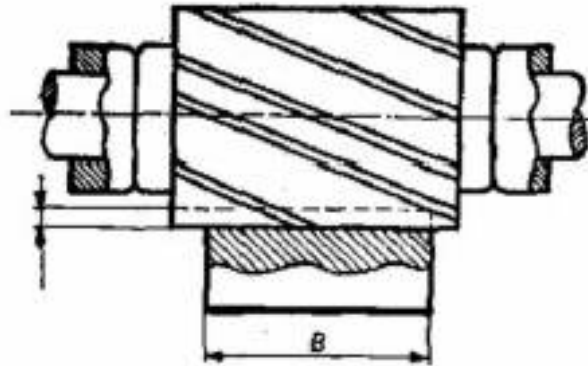
- cykliczność pracy ostrzy,
- zmienność przekroju warstwy skrawanej.

Frezowaniem obwodowym można uzyskać 10 kl. dokładności i $R_a = 2,5\mu\text{m}$.

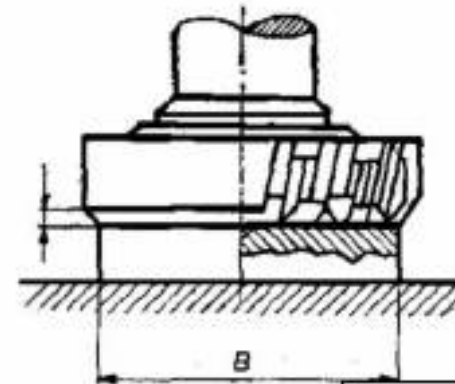
Frezowaniem czołowym można uzyskać 8 kl. dokładności i $R_a = 0,63\mu\text{m}$.

Frezowanie

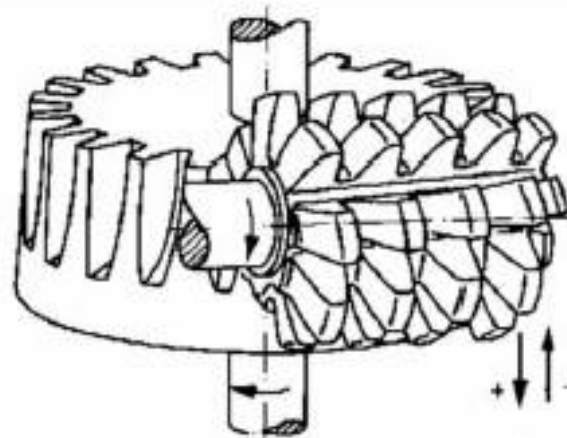
Odmiany frezowania

obwodowe (walcowe)

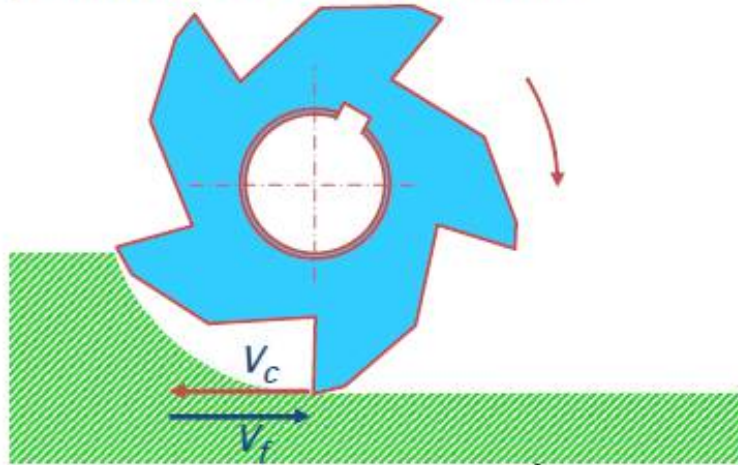
czołowe

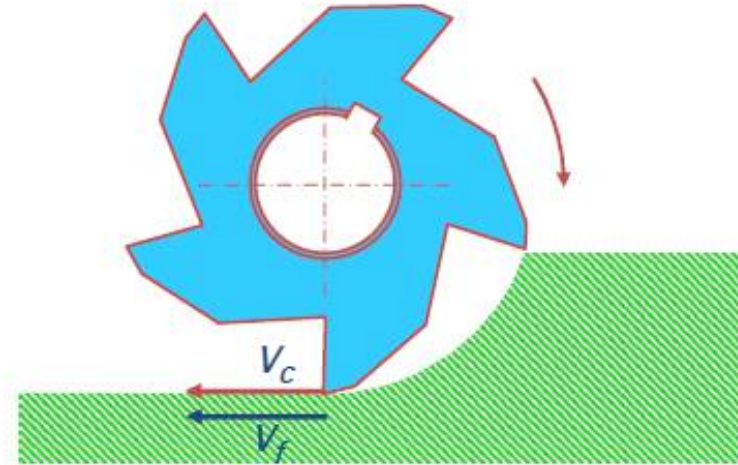
obwiedniowe

Frezowanie

Ze względu na kinematykę, frezowanie obwodowe można podzielić na: **przeciwbieżne** i **współbieżne**

Frezowanie przeciwbieżne

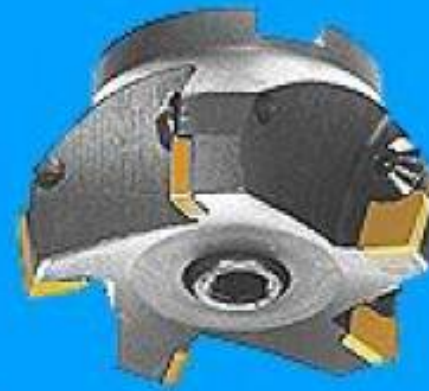
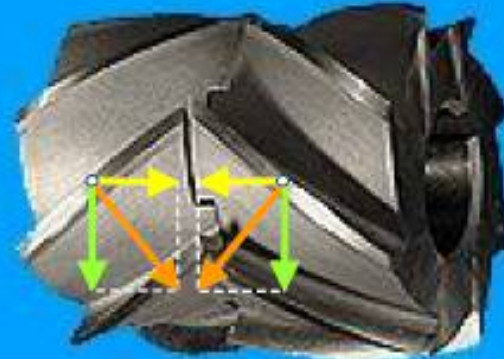
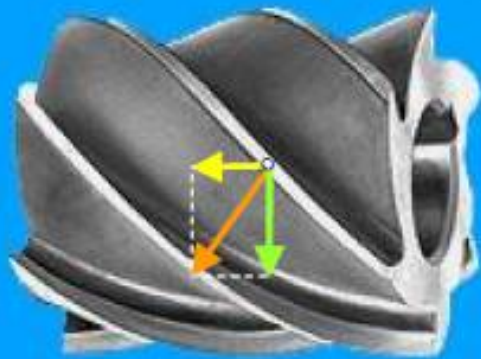

Frezowanie współbieżne

Frezowanie przeciwbieżne stosuje się gdy	Frezowanie współbieżne stosuje się gdy
1. Występują wady i utwardzenia w warstwie wierzchniej półfabrykatu.	1. Jest dobry stan techniczny obrabiarki.
2. W przypadku obróbki bardzo twardych materiałów.	2. Materiał obrabiany silnie się umacnia.
3. Siły skrawanie nie spowodują oderwania przedmiotu od stołu obrabiarki.	3. Wymagana jest mała chropowatość powierzchni po obróbce.

Frezowanie

Frezy

Frez walcowy

Frezy trzpieniowe

Frez walcowy zespołowy

Frezy walcowo-czołowe nasadzane

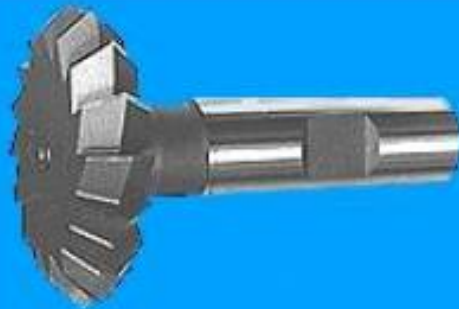
Główce frezowe nasadzane i trzpieniowe

Frezowanie

Frezy

Frezy kątowe
nasadzane i trzpieniowe

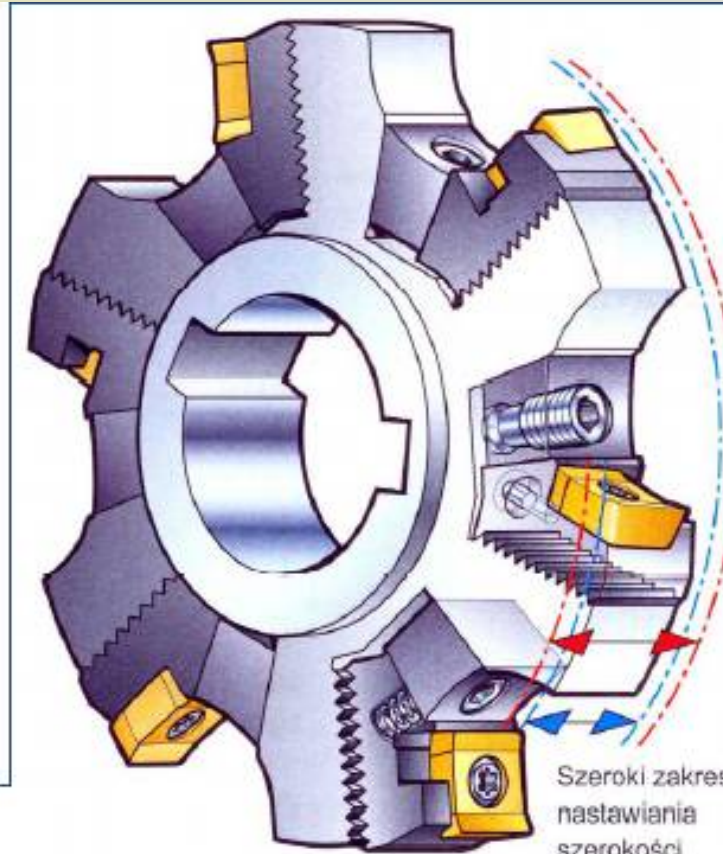
Frezy kształtowe
nasadzane i trzpieniowe

Frezowanie

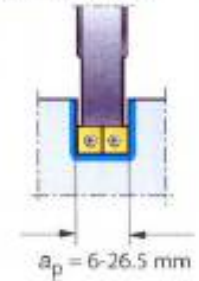
Frezy

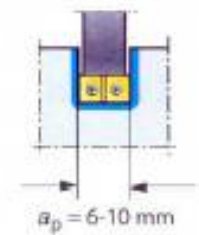
Frezy tarczowe

Pełny rowek
Wersja z kasetami

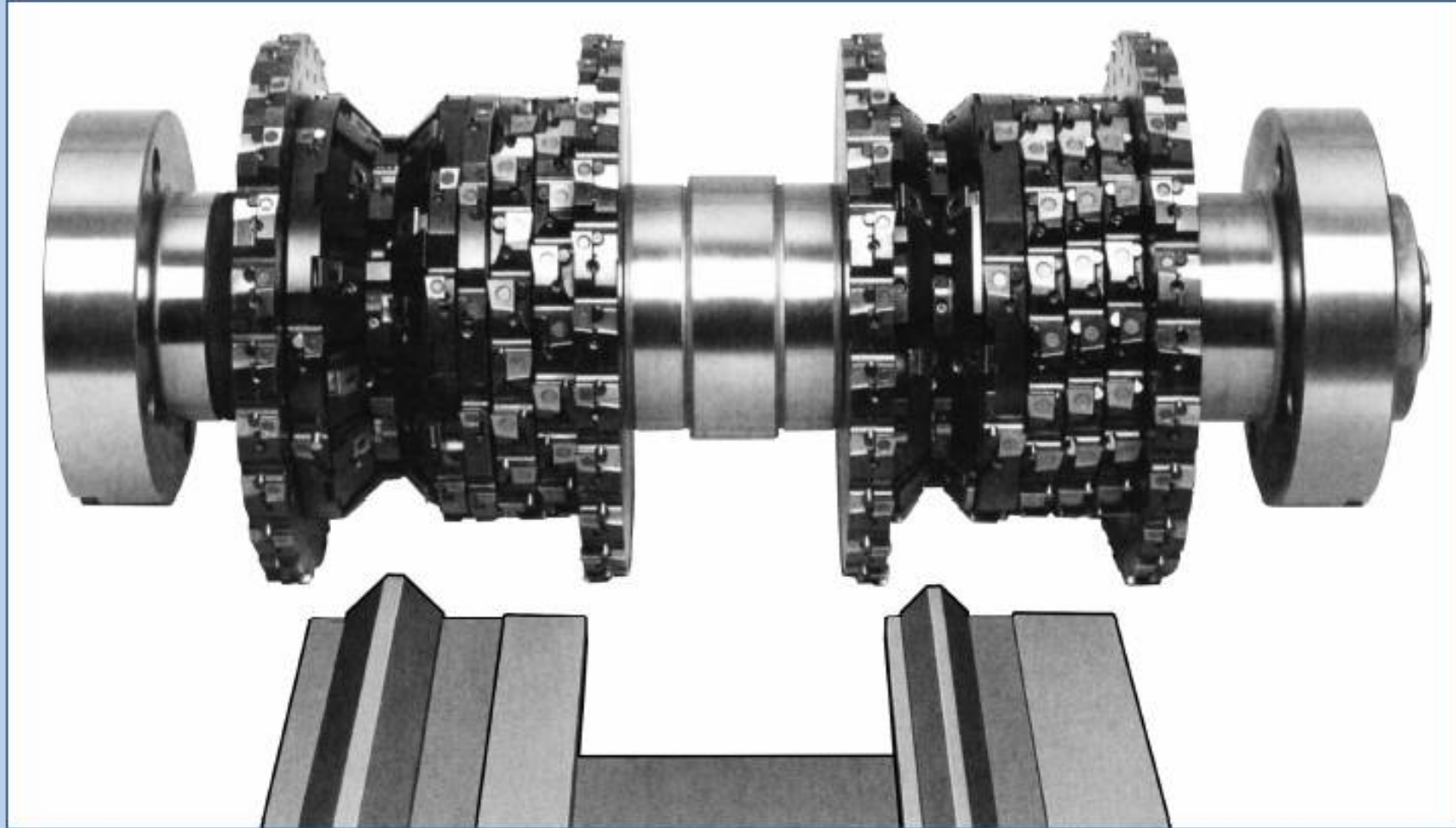

Pełny rowek
Wersja ze stałymi gniazdami płytek

Frezowanie

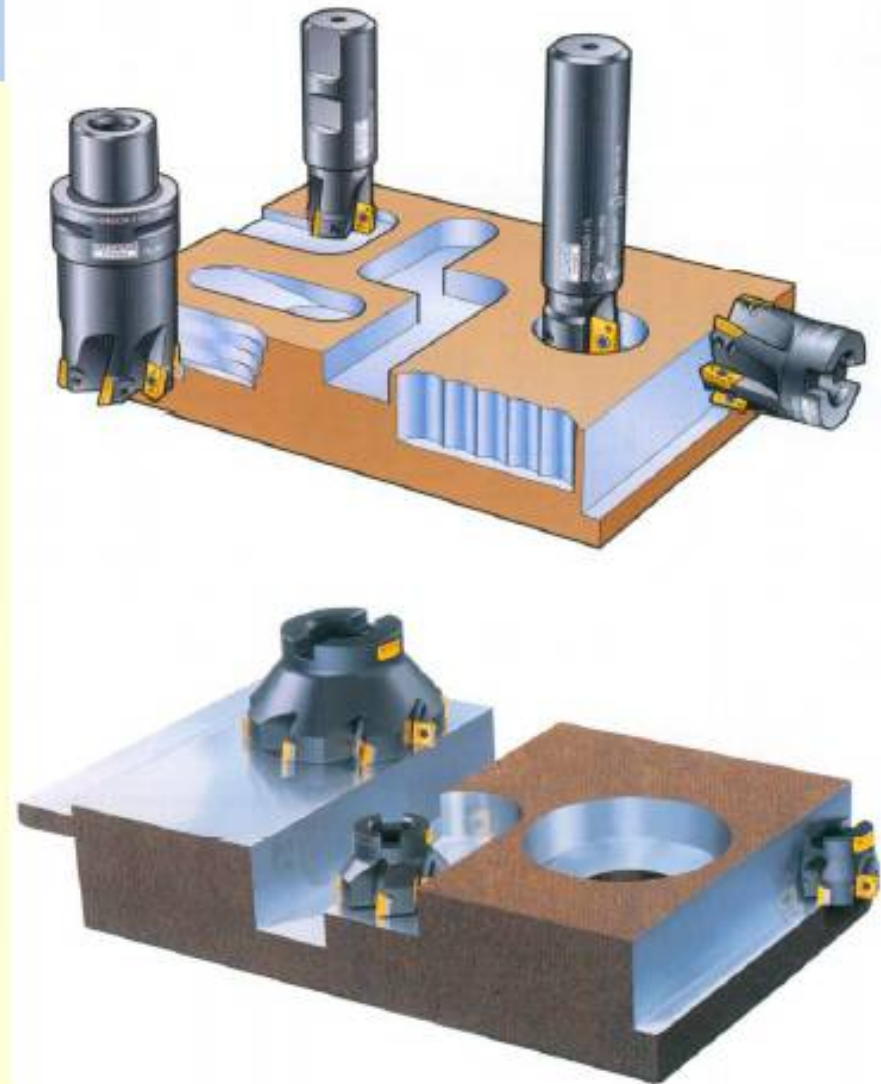
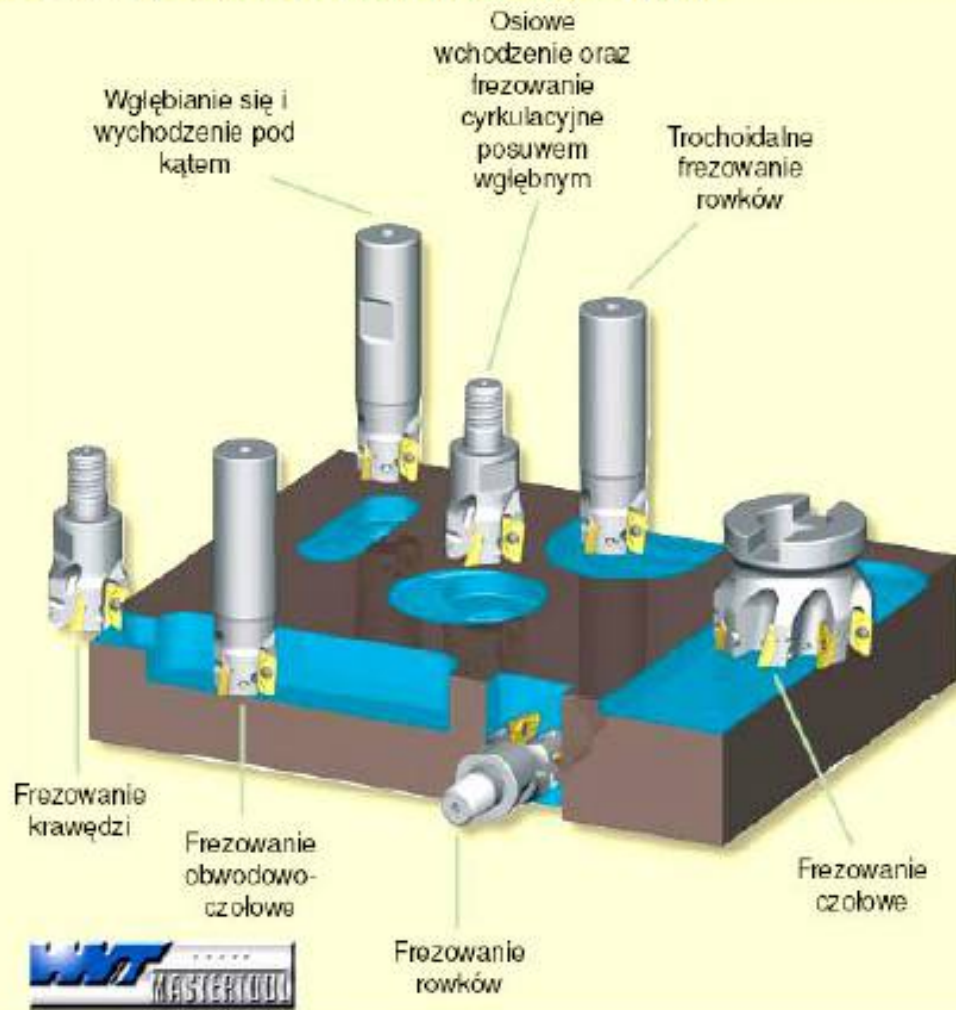
Frezy

Frezy zespołowe

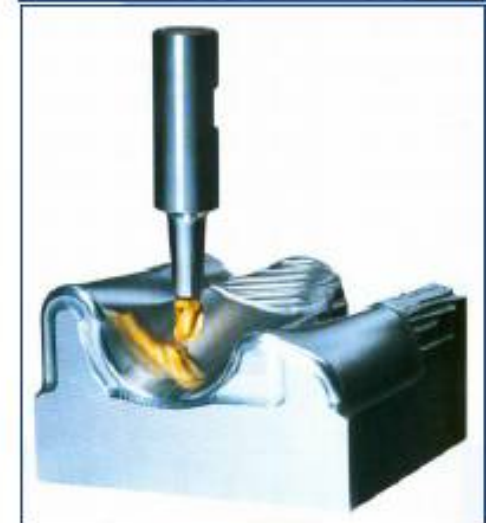
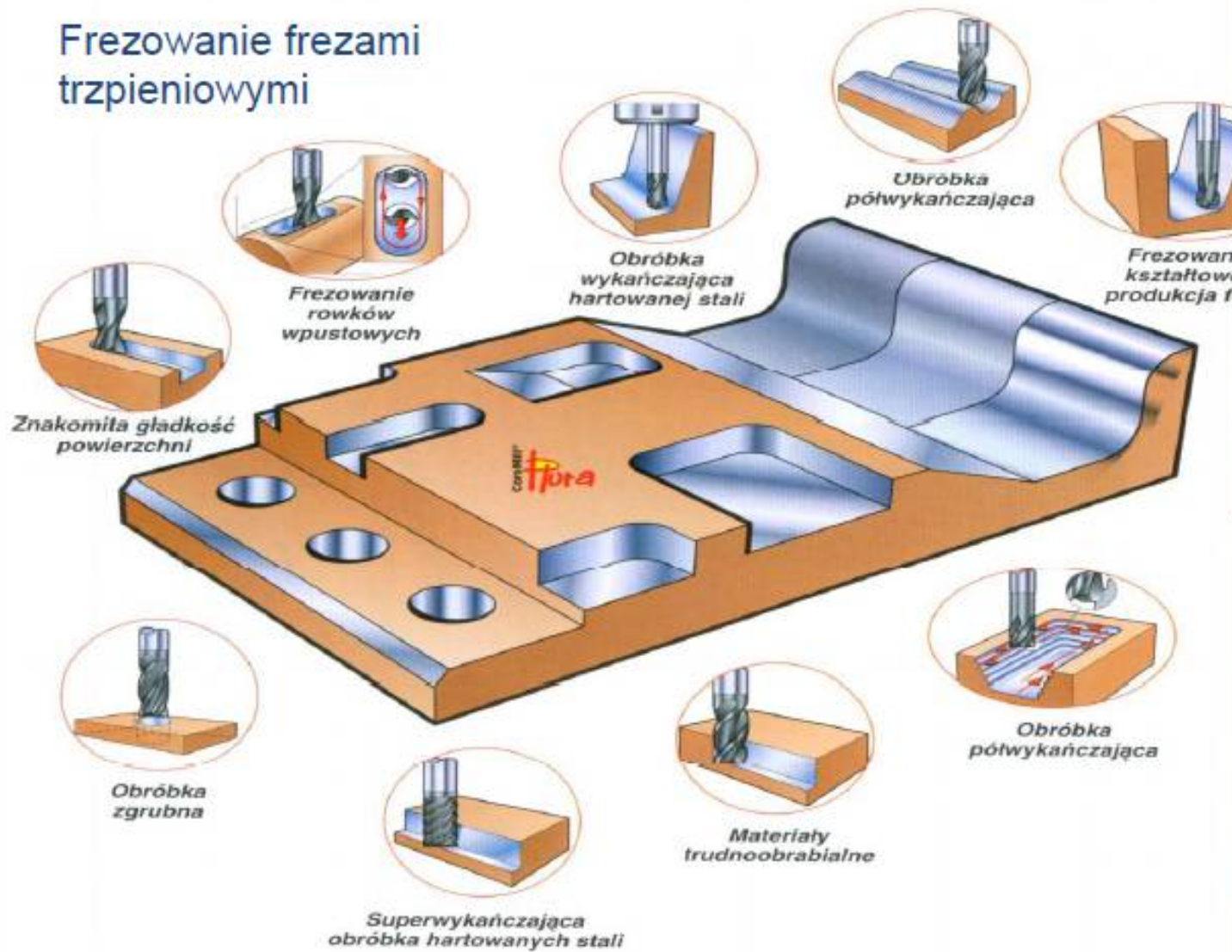
Frezowanie

Przykłady kształtowania głowicami frezowymi i frezami trzpieniowymi

Frezowanie

Frezowanie frezami trzpieniowymi

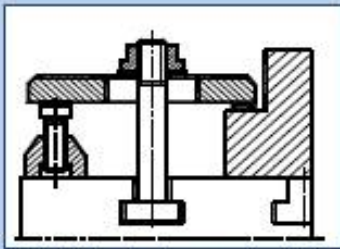

Frezowanie

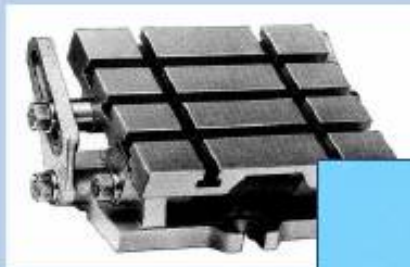

Frezowanie

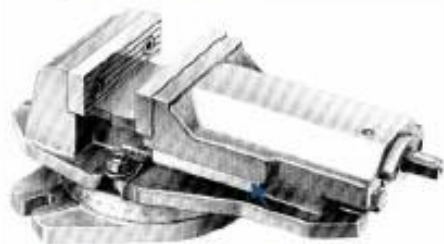
Sposoby mocowania przedmiotów na frezarkach

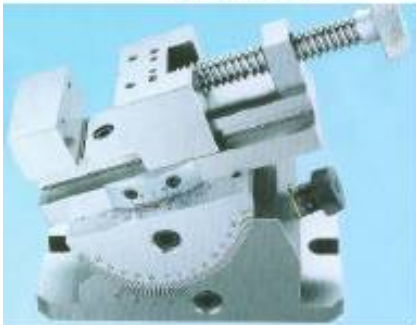
Łapami na stole

Na stołach uchylnych

W imadłach obrotowych i kątowych

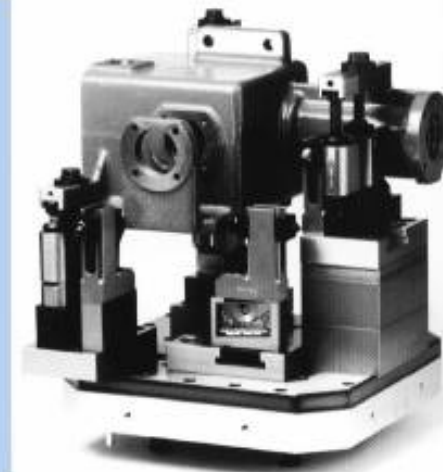
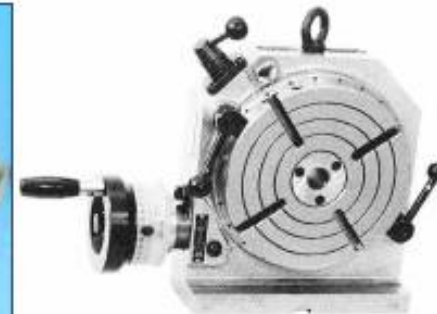
Na podzielnicach

W przyrządach specjalnych i na paletach

Na stołach obrotowych

Frezowanie

Do parametrów technologicznych frezowania zalicza się:

- ➔ prędkość obrotową n [obr/min]
- ➔ średnicę freza D_c [mm]
- ➔ prędkość skrawania v_c [m/min] – równanie 1
- ➔ prędkość posuwu v_f [mm/min] – równanie 2
- ➔ posuw na obrót f_f [mm/obr]
- ➔ posuw na ostrze/ząb f_z [mm/ząb] – równanie 3
- ➔ szerokość a_e i głębokość skrawania a_p [mm]

Numer:	Parametr technologiczny	Równanie:	Składowe:
(1)	prędkość skrawania v_c	$v_c = \frac{\pi \cdot D_c \cdot n}{1000}$	D_c – średnica freza n – prędkość obrotowa
(2)	prędkość posuwu v_f	$v_f = f_f \cdot n$	f_f – posuw n – prędkość obr.
(3)	posuw na ząb f_z	$f_z = \frac{f_f}{z} = \frac{v_f}{z \cdot n}$	f_f – posuw n – prędkość obr. v_f – prędkość posuwu

Przecinanie

Przecinanie materiałów hutniczych (prętów, kształtowników, płyt blach, itp.) może odbywać się:

Metodami ubytkowymi:

- na tokarce
- na pile ramowej
- na pile tarczowej
- na pile taśmowej
- anodowo-mechanicznie
- elektro-erozyjnie
- tarczami ściernymi
- strunami ściernymi
- strumieniami o wysokiej energii:
- strugą wody
- strugą wodno-ścierną
- strumieniem plazmy
- acetylo-tlenowo
- laserowo.

Metodami „bezubytkowymi”:

- na gilotynach
- na nożycach
- wykrawanie na prasach

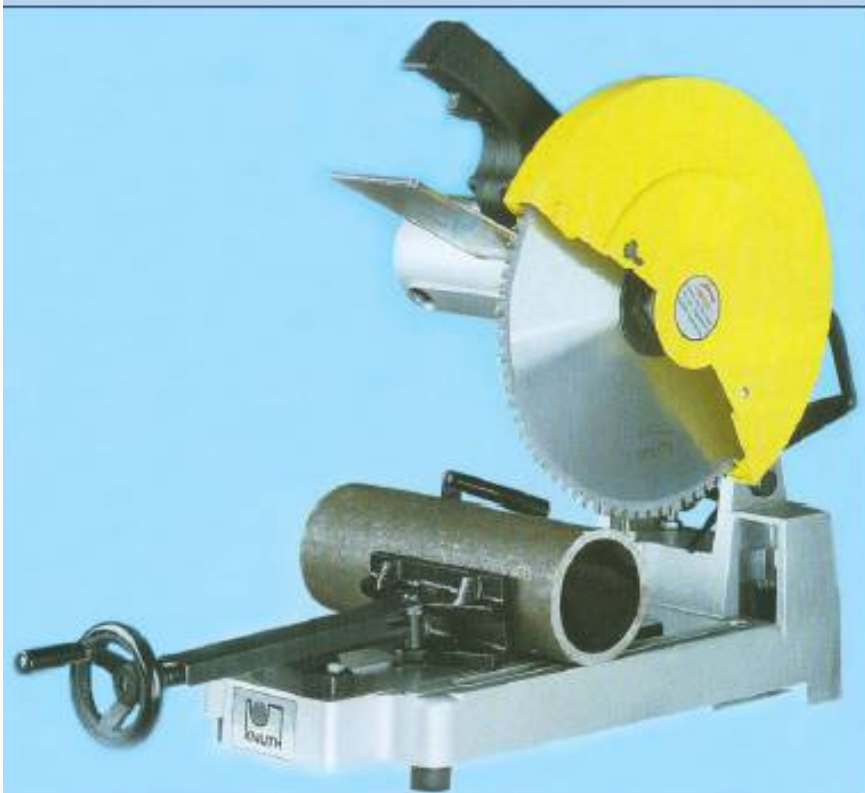

Przecinanie

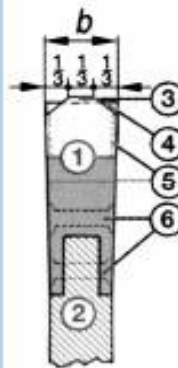
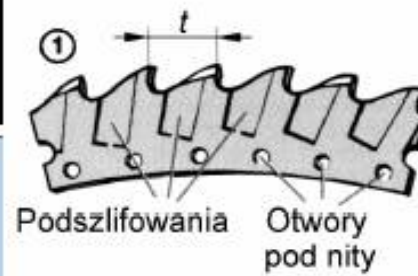

Przecinanie

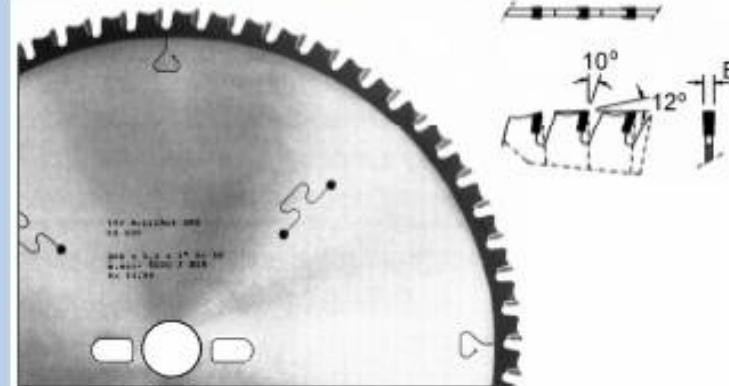

Przecinarka tarczowa

Piła tarczowa segmentowa
z ostrzami z węglików
spiekanych

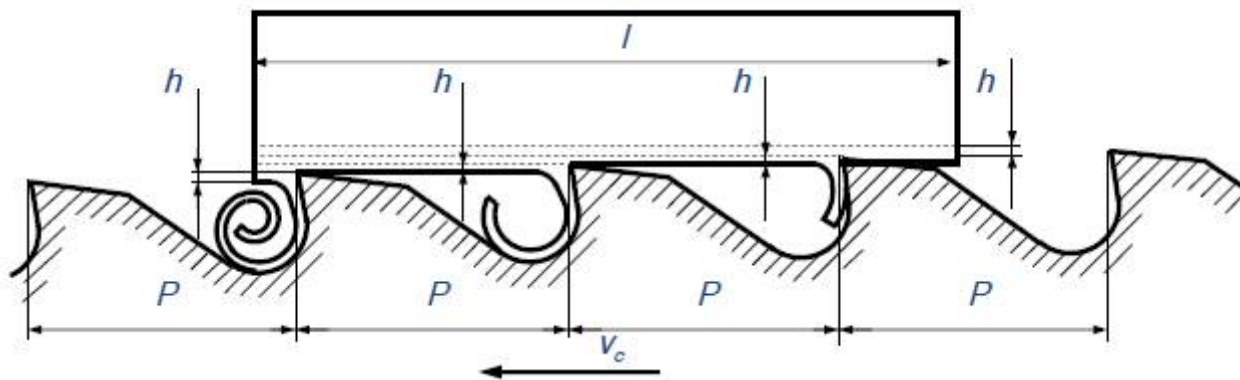
Piła tarczowa segmentowa
z ostrzami ze stali szybko tnącej

Przeciąganie

Przeciąganie jest sposobem obróbki skrawaniem, w którym naddatek na obróbkę zdejmowany jest wieloostrowym narzędziem zwanym przeciągaczem. Ostrza jego są tak ukształtowane, że każde następne jest wyższe lub szersze względem poprzedniego w kierunku prostopadłym do długości przeciągacza o grubość warstwy skrawanej h .

Odmianą przeciągania jest przepychanie, w którym narzędzie jest przepychane przez otwór.

Zasada przeciągania:

l – długość przedmiotu przeciąganego,
 h – grubość warstwy skrawanej,
 P – podziałka międzyostrzowa

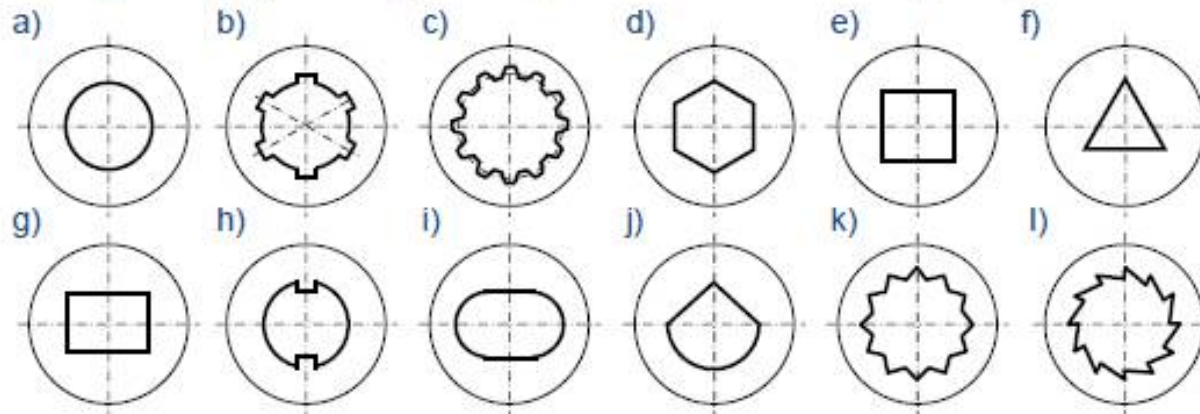
Zaletami przeciągania jest:

- ➔ bardzo duża wydajność, duża dokładność obróbki (IT6-7, $Ra=0,16\div0,32\mu m$)
- ➔ proste obrabiarki.

Wadą jest: bardzo skomplikowane i drogie narzędzie, ograniczające stosowanie tego sposobu obróbki do produkcji seryjnej i masowej

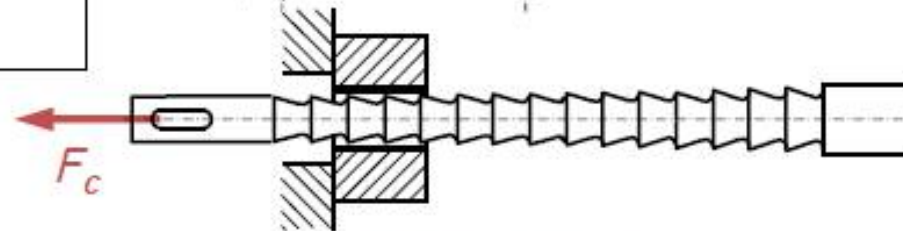
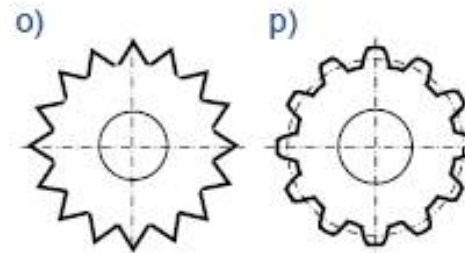
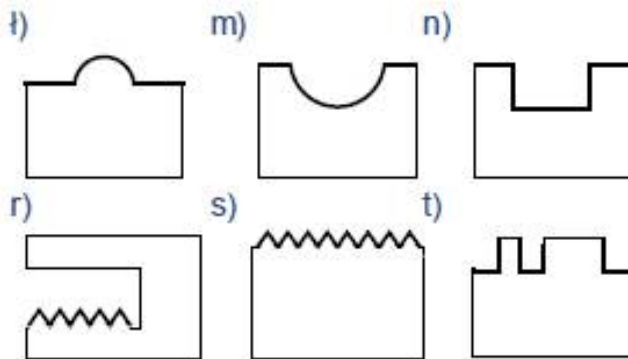
Przeciąganie

Przykłady przeciągania powierzchni zewnętrznych

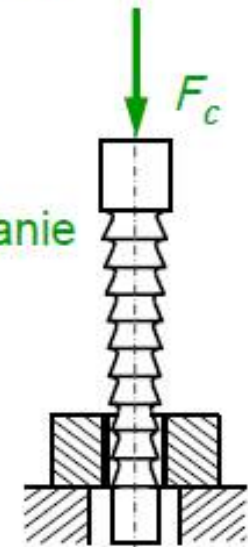
wewnętrznych

zewnętrznych

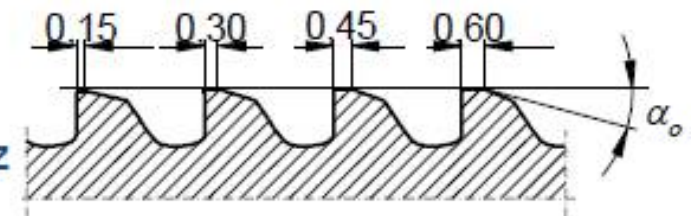
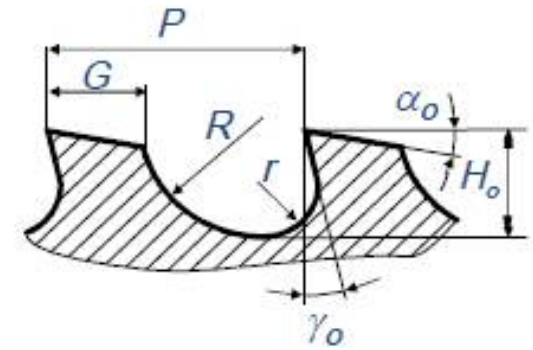
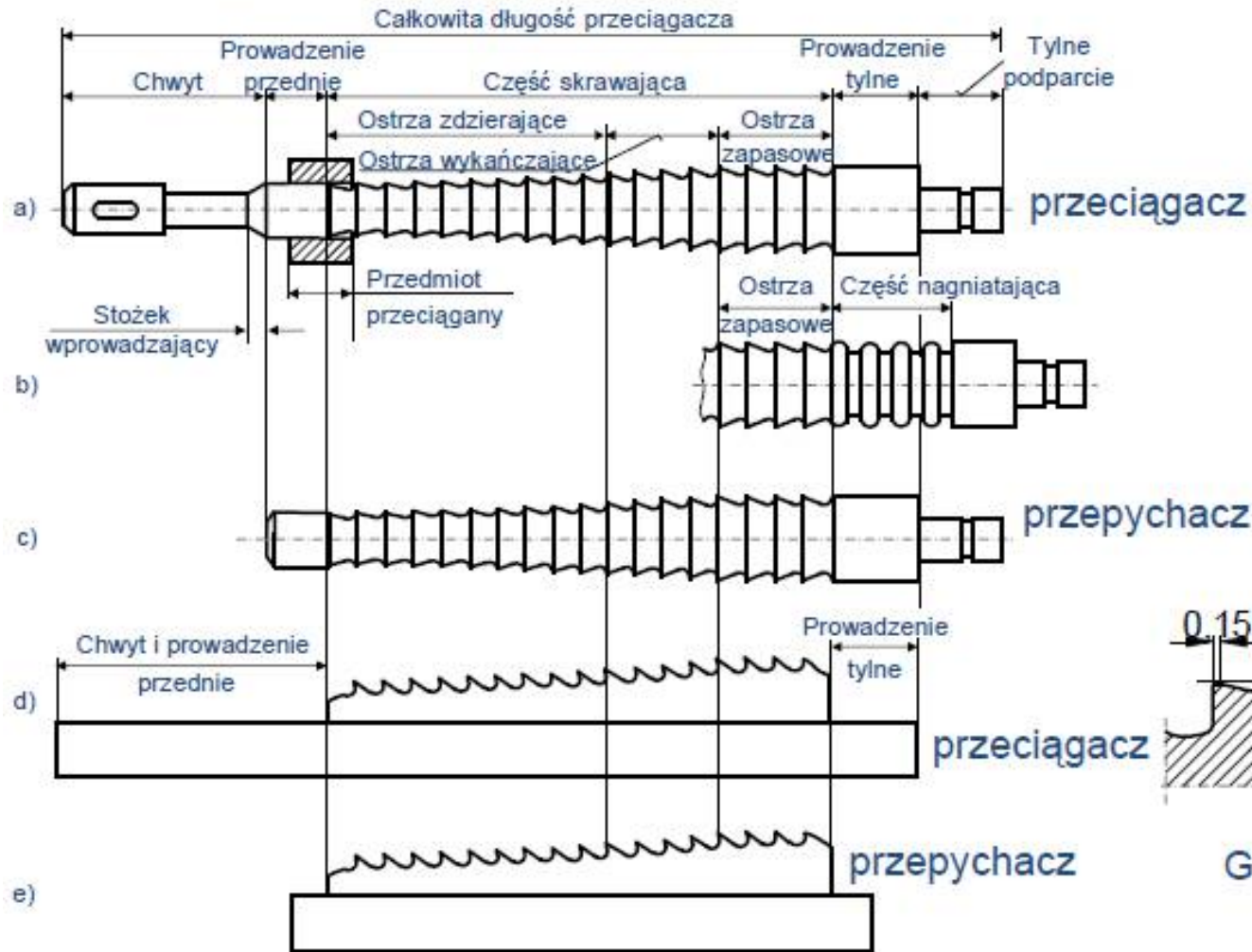
Przeciąganie

Przepychanie

Przeciąganie

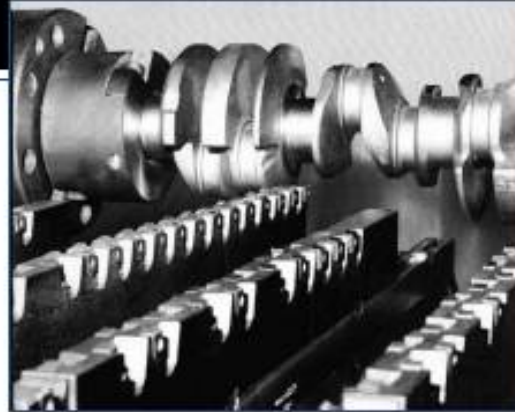
Przeciągacze i przepychacze

Przeciąganie

Przeciąganie

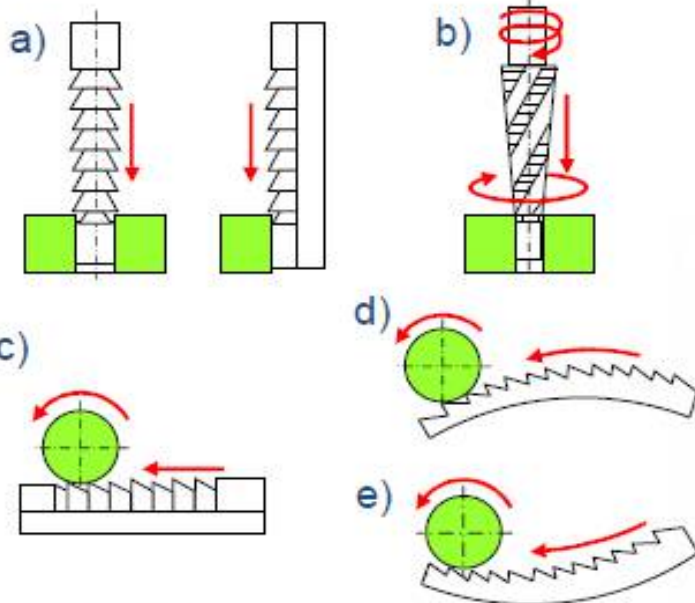

Toczenie-przeciąganie
wałów korbowych

Przeciagacz obrotowy

do kół zębatych
zewnątrznych

Najczęściej spotykane odmiany
kinematyczne przecięgania

Przykłady przecięgaczy
wielkogabarytowych

do kół zębatych
wewnętrznych

Przeciąganie

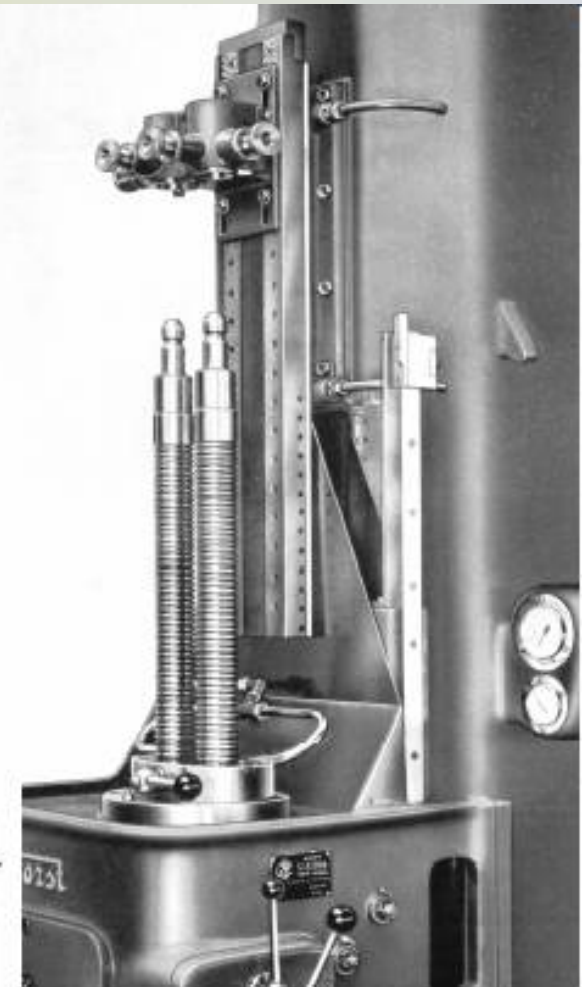
Przeciagarki

Przeciagarki mają bardzo prostą konstrukcję.

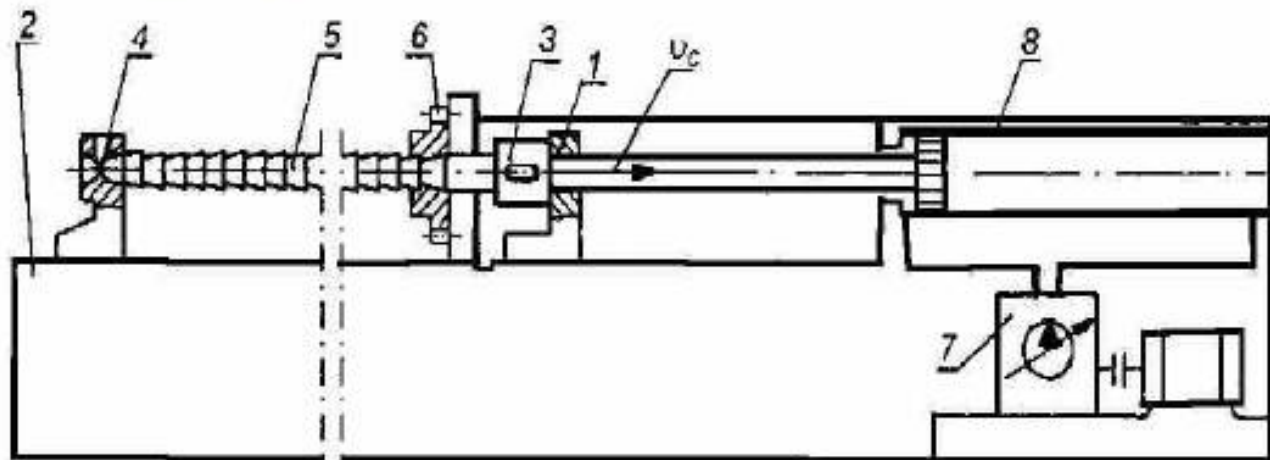
Przepychanie można realizować na prasach.

Dokładność przecięgania nie zależy praktycznie od obrabiarki lecz od narzędzia

Przeciagarka pionowa

Przeciagarka pozioma

Gwintowanie

Gwinty należą do elementów śrubowych, które mogą tworzyć: połączenia rozłączne elementów maszyn oraz części układów kinematycznych, do zmiany rodzaju ruchu i jego przenoszenia.

Gwinty wykonuje się najczęściej metodami: obróbki wiórowej i plastycznej rzadziej erodowaniem, odlewaniem czy formowaniem wtryskowym (tworzywa sztuczne).

Gwinty mogą być:

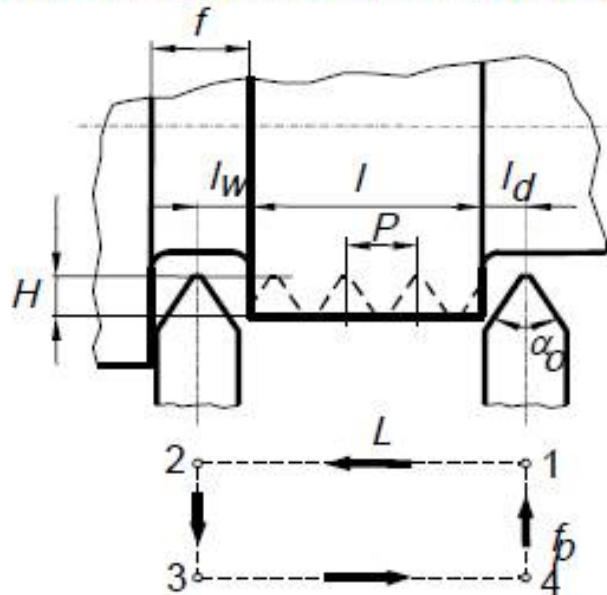
- zewnętrzne i wewnętrzne,
- walcowe i (rzadziej) stożkowe (armatura wodna i hydrauliczna),
- prawo- i lewozwojne,
- jedno- i wielozwojne,
- o zarysie: trójkątnym o kącie zarysu 60° (gwint metryczny) i 55° (gwinty calowe), trapezowym symetrycznym lub niesymetrycznym, prostokątnym, okrągłym,
- metryczne i calowe.

Określając gwint należy także podać:

- średnicę nominalną gwintu (zawsze jako średnicę zewnętrzną gwintu śruby),
- skok gwintu P (w gwintach metrycznych w mm, w calowych w liczbie zwoi na długość 1 cala).

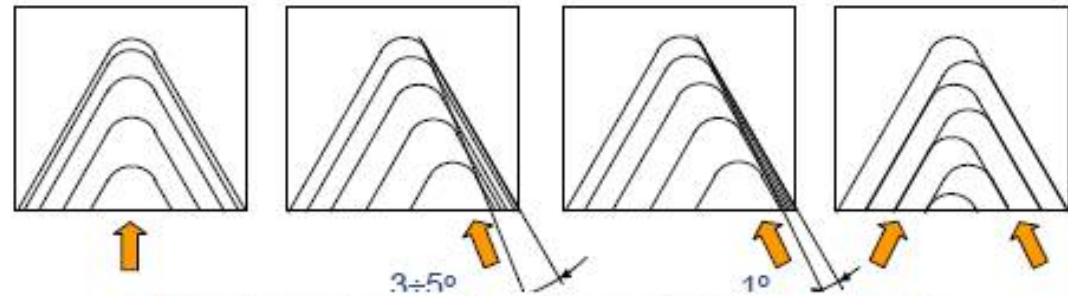
Gwintowanie

Toczenie gwintów jest obróbką dokładną lecz mało wydajną

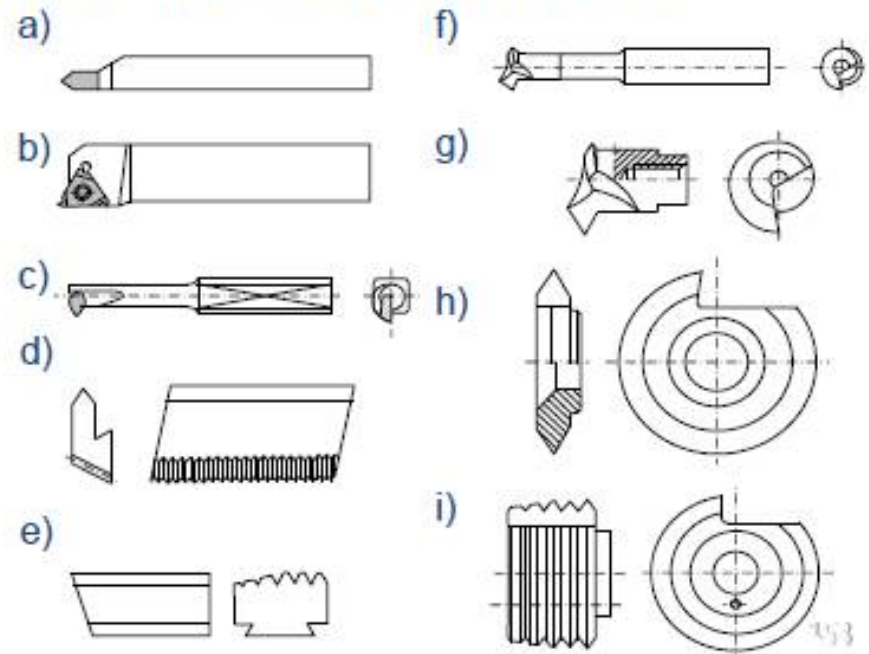

Schemat nacinania gwintów
toczeniem

Przykłady noży tokarskich do gwintów: a) imakowy do gwintów zewnętrznych, b) imakowy do gwintów zewnętrznych składany, c) wytaczak do gwintów wewnętrznych, d) słupkowy z zarysem jednokrotnym, e) słupkowy z zarysem wielokrotnym, f) oprawkowy trzpieniowy, g) oprawkowy nakręcany, h) oprawkowy krążkowy z zarysem jednokrotnym, i) oprawkowy krążkowy z zarysem wielokrotnym

Sposoby wcinania się noża w obrabiany materiał i rozdzielenia nadatku podczas wykonywania gwintu

Toczenie gwintów

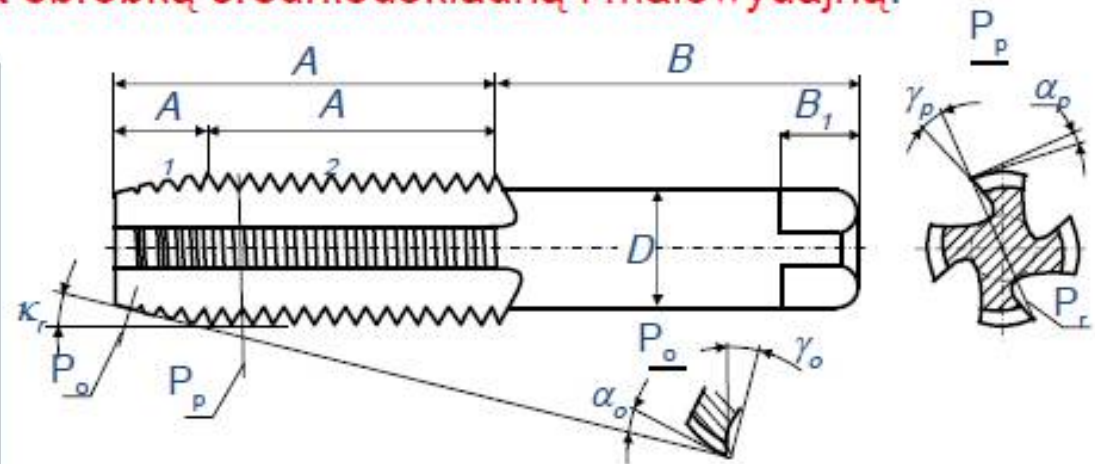
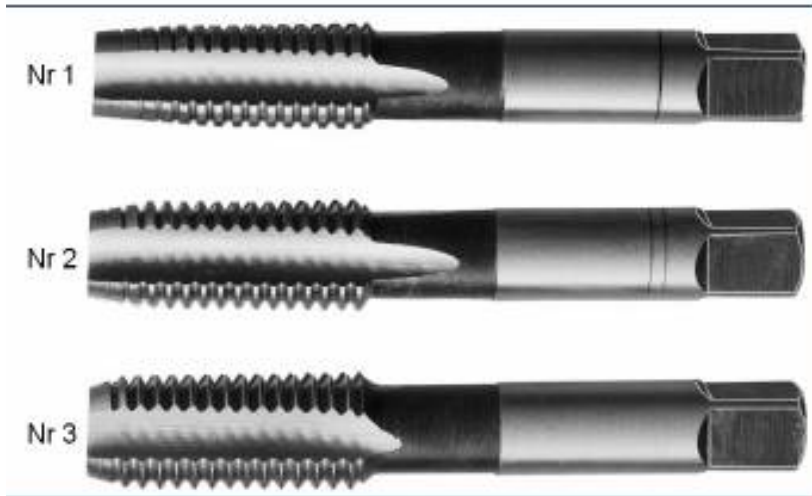

W toczeniu gwintów istnieją 3 metody gwintowania:

- **kierunek radialny** – jest to najczęściej stosowana metoda obróbki gwintów. Tą metodą można toczyć gwinty o mniejszym skoku $P < 1,5$ mm. Jest to odpowiednia metoda dla materiałów mających tendencje do utwardzania się. Przy większych prędkościach dosuwu możliwe jest występowanie drgań.
- **kierunek boczny** – jest to odpowiednia metoda dla gwintów o dużych skokach $P > 1,5$ mm oraz gwintów trapezowych. Toczenie gwintów tą metodą zmniejsza obciążenie ale ostrze zużywa się niesymetrycznie i po jednej stronie płytki pojawia się większe zużycie
- **kierunek zmienny** – jest to metoda dla dużych skoków gwintu gdzie występuje duże obciążenie oraz powstają długie wióry. Zużycie płytki odbywa się równomiernie po obu stronach.

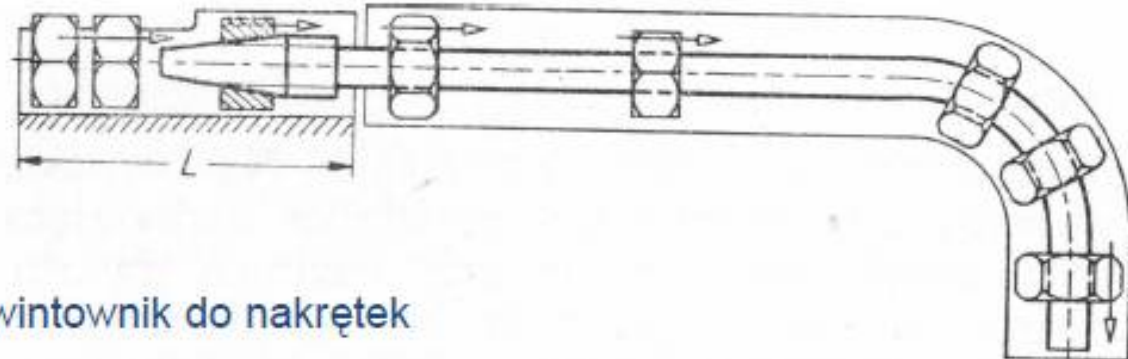
Gwintowanie

Gwintowanie gwintownikami jest obróbką średniokładną i mało wydajną.

Geometria gwintownika

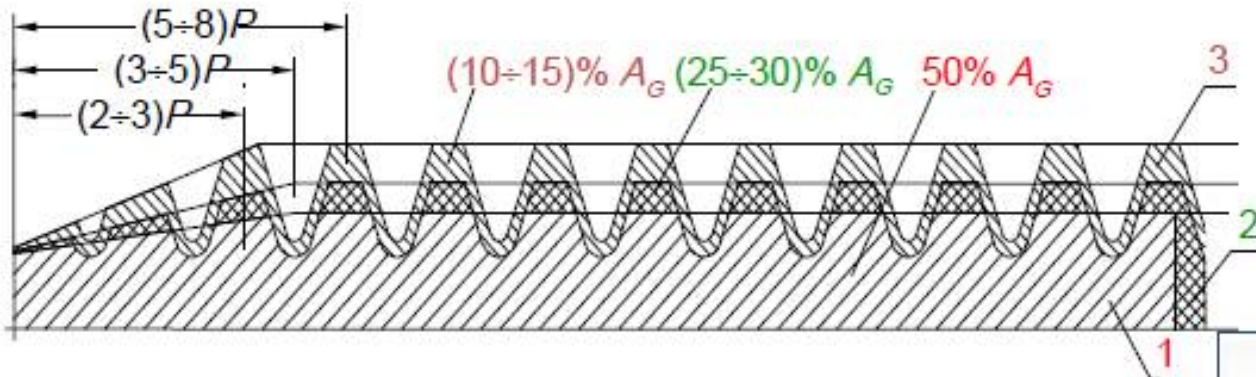
Komplet trzech gwintowników

Gwintownik do nakrętek

Gwintowanie

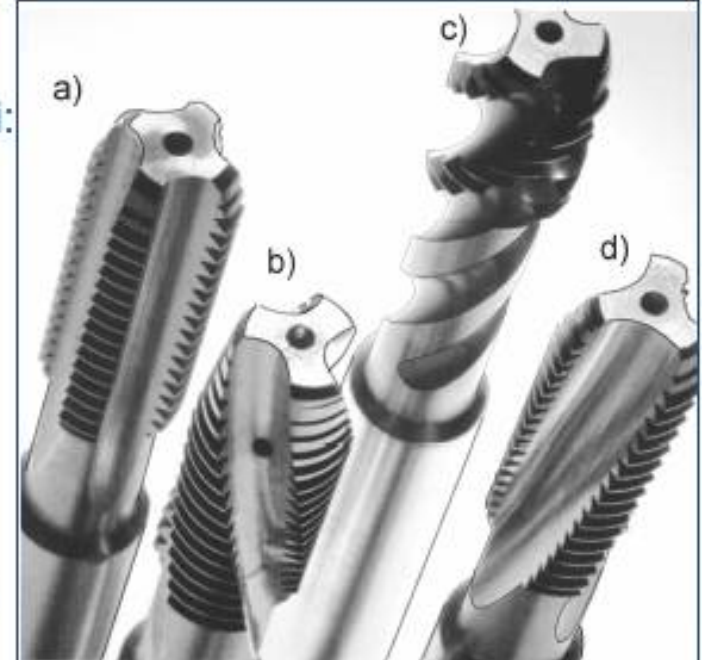
Gwintowanie gwintownikami

Przykładowy rozdział naddatku podczas obróbki gwintu kompletem gwintowników składającym się z trzech narzędzi:

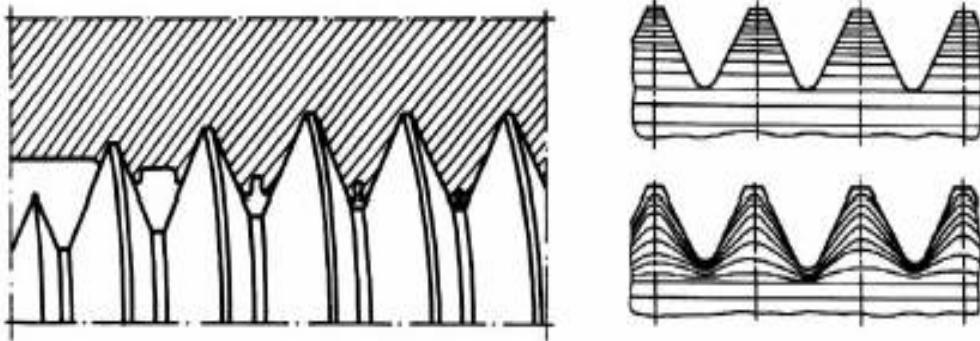
- 1 – gwintownik zdzierak,
- 2 – gwintownik pośredni,
- 3 – gwintownik wykańczak

Gwintowniki prawotnące z rowkami wiórowymi: a) prostymi, b) lewoskrętnymi, c-d) prawoskrętnymi

Gwintowanie

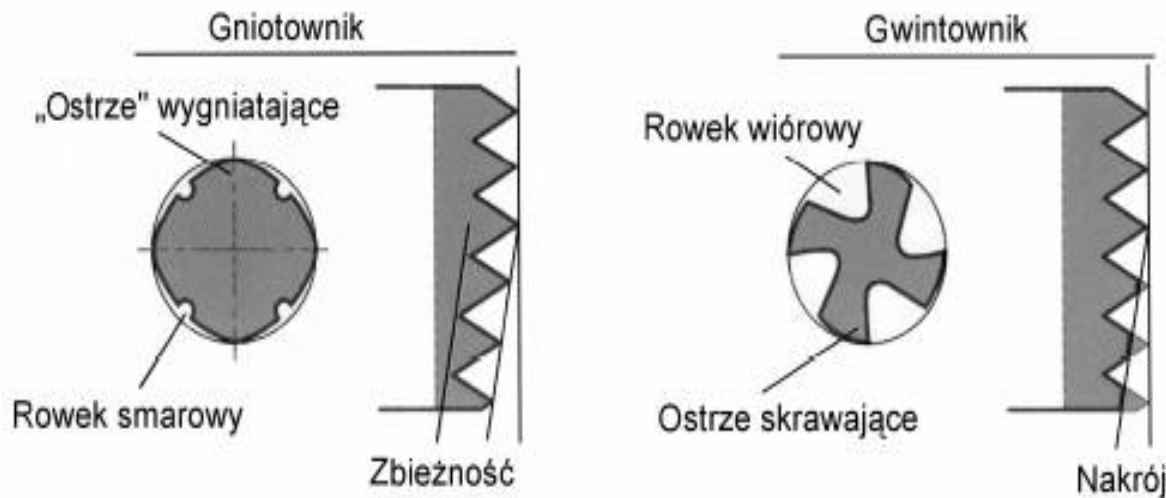
Gwintowanie gniotownikami jest obróbką dokładną i wydajną.

Zasada kształtowania gwintu za pomocą gniotownika oraz rozkład słoju materiału na zarysie gwintu wykonanym metodą skrawania i wygniatania

Gniotowniki z i bez rowków smarowych

Porównanie geometrii gwintownika i gniotownika

Gwintowanie

Gwintowanie gniotownikami jest obróbką dokładną i wydajną.

Zalety wygniatania gwintów:

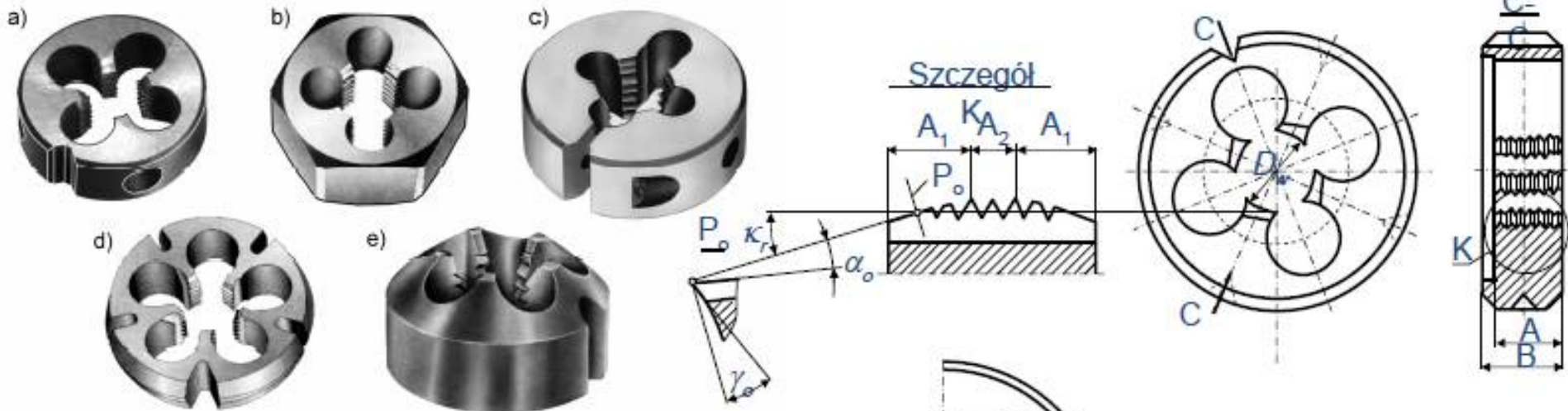
- Stosunkowo łatwe gwintowanie metali trudnoobrabialnych (stale nierdzewne, kwasoodporne, żarowytrzymałe itp.) z uwagi na ich dobre własności plastyczne.
- Możliwość stosowania ponad 2-krotnie większych prędkości gwintowania.
- Wielokrotnie (do kilkunastu razy) większa trwałość (nie żywotność) narzędzia.
- Kilkakrotnie większa wytrzymałość narzędzia na skręcanie (co ma znaczenie w przypadku małych średnic narzędzi).
- Wyższa, w zależności od rodzaju materiału obrabianego, o 15-60% wytrzymałość gwintu na ścinanie i o 30-50% twardość warstwy wierzchniej gwintu.
- Wysoka dokładność wymiarowo-kształtowa i mniejsza chropowatość gwintu.
- Brak wiórów.
- Możliwość wygniatania gwintu podczas montażu (śruba ma kształt zbliżony do gwintownika wygniatającego).

Wady technologii wygniatania gwintów:

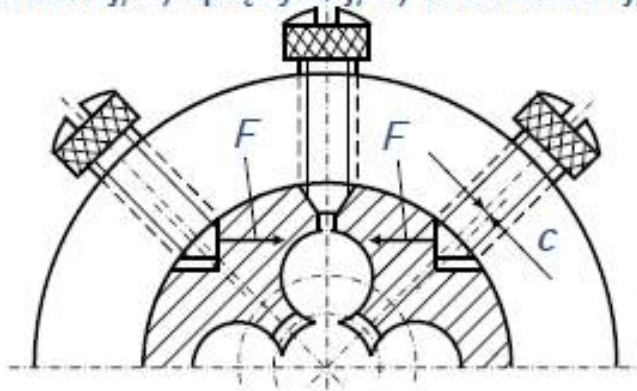
- Konieczność stosowania specjalnych opravek z osiową i promieniową kompensacją położenia gwintownika.
- Konieczna większa dokładność wykonania otworu pod gwint.
- Większe opory gwintowania (około 30%).
- Konieczność stosowania specjalnych olejów (z dodatkiem grafitu) zmniejszających tarcie.

Gwintowanie

Gwintowanie narzynkami jest obróbką małodokładną i małowydajną.

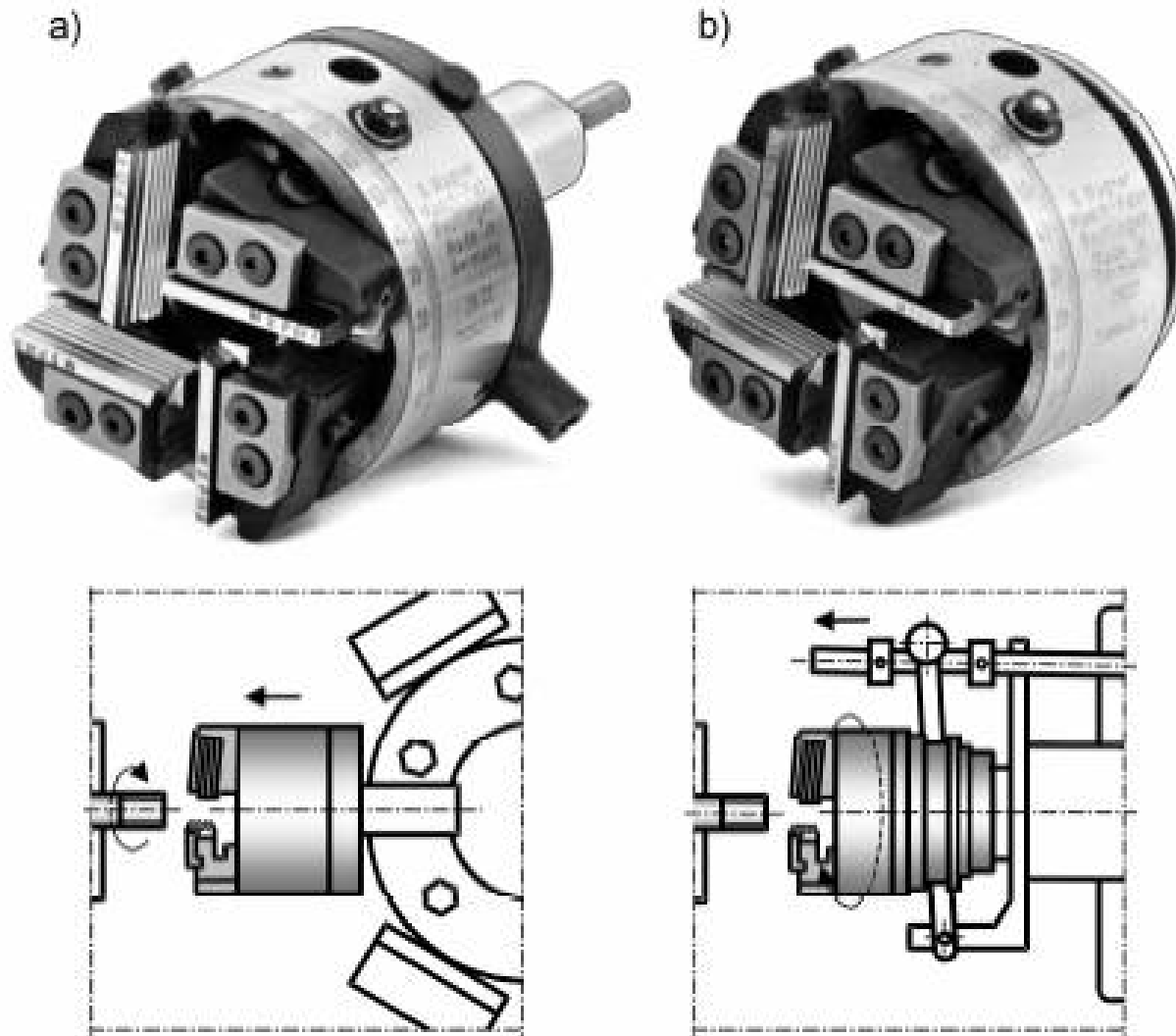

Odmiany narzynek: a) okrągłej, b) sześciokątnej, c) nastawnej, d) sprężystej, e) automatowej, dzwonowej

Sposób zmiany wymiaru narzynki okrągłej, nastawnej

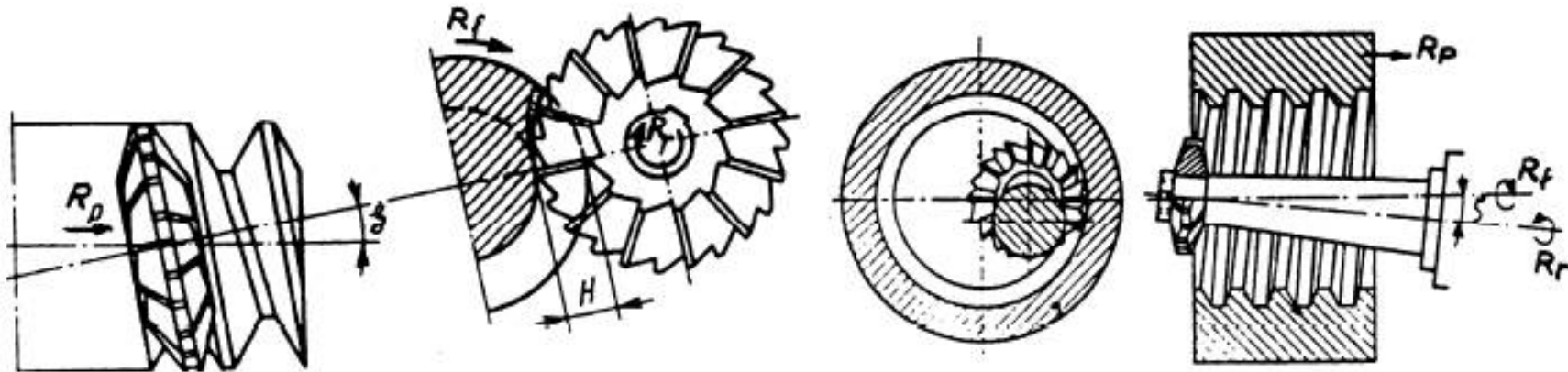
Gwintowanie

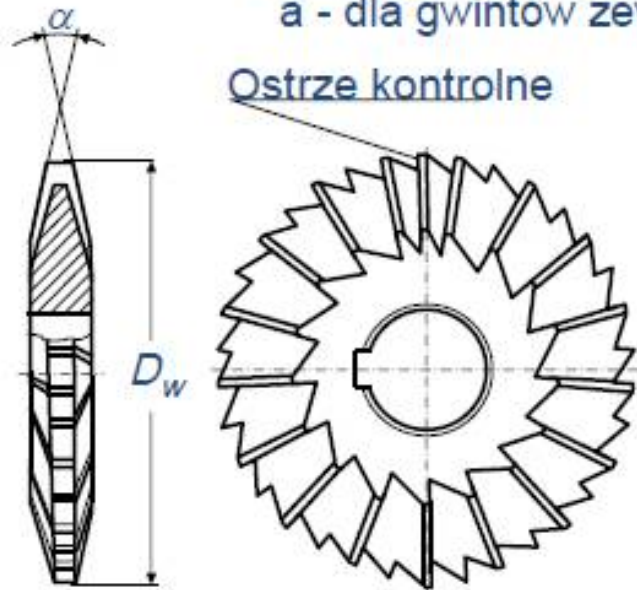
Głowica gwinciarska z nożami stycznymi:
a) nieobrotowa,   b) obracająca się

Gwintowanie

Frezowanie gwintów jest obróbką małodokładną lecz bardzo wydajną.

Schemat frezowania gwintów frezem krążkowym jednokrotnym:
a - dla gwintów zewnętrznych, b - dla gwintów wewnętrznych

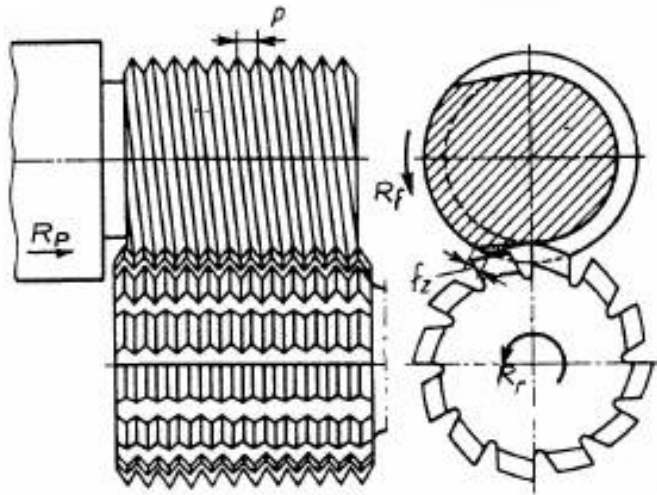
Ostrze kontrolne

Frez krążkowy jednokrotny
(do gwintów trapezowych)

Gwintowanie

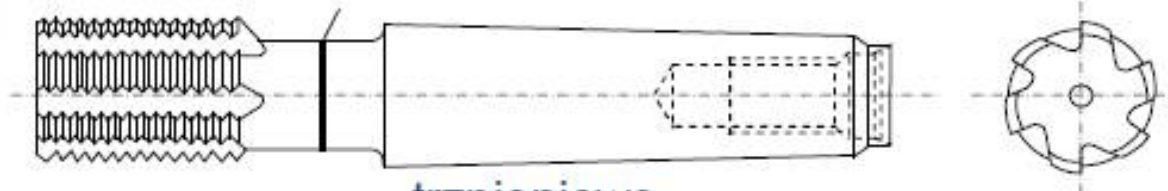
Frezowanie gwintów

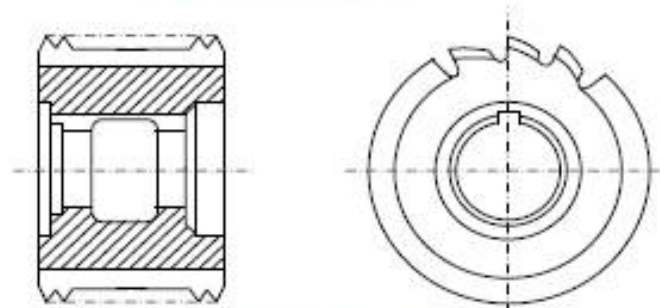
Schemat frezowania gwintów
frezami wielokrotnymi

Frezy
wielokrotne

trzcieniowe
składane

trzcieniowe

nasadzone

Frezowanie gwintów

Frezowanie gwintów

Zalety:

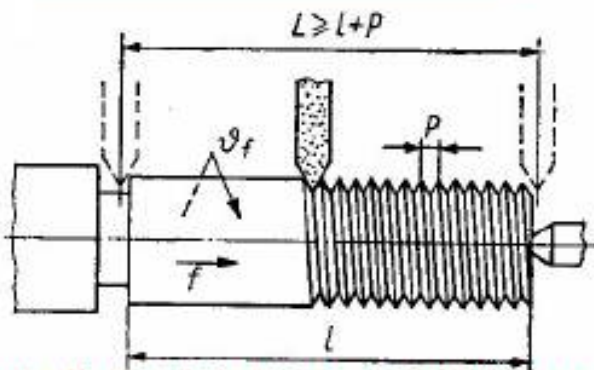
- bardzo duża wydajność predestynuje tę obróbkę do zastosowań w produkcji wielkoseryjnej i masowej.
- małe czasy maszynowe w porównaniu z toczeniem.
- małe czasy pomocnicze.
- półautomatyczna praca obrabiarek.
- mały koszt narzędzi w porównaniu z głowicami gwinciarскими.
- małe wymagania odnośnie kwalifikacji operatora.
- możliwość nacinania gwintów dochodzących do dna otworu.
- możliwość otrzymania określonego położenia początku gwintu.

Wady:

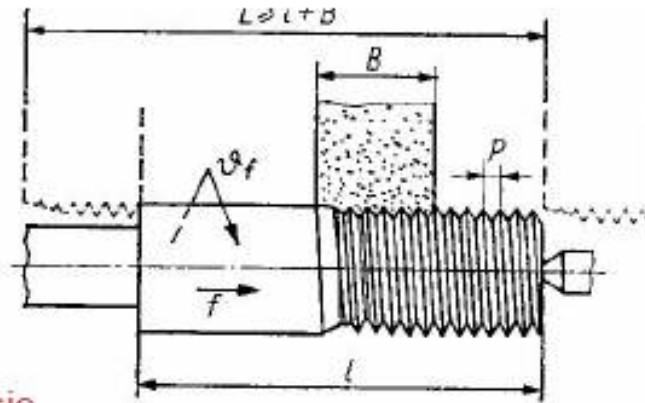
- ograniczone wymiary długości nacinanego gwintu.
- duże czasy przygotowawczo-zakończeniowe.
- mała dokładność nacinanego gwintu.

Gwintowanie

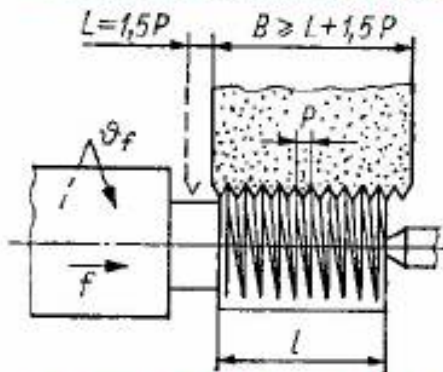
Szlifowanie gwintów

wzdłużne ściernicą o pojedynczym zarysie

wzdłużne ściernicą o wielokrotnym zarysie jest stosowane głównie w przypadku przedmiotów sztywnych; ściernice mają 5 – 7 zarysów, przy czym od strony wejścia w materiał mają łagodne ścięcie.

poprzeczne ściernicą o wielokrotnym zarysie stosuje się w przypadkach, gdy gwint jest blisko kołnierza, odsadzenia itp.

stosowane jest gdy wymagana jest duża dokładność lub gdy przedmiot z nacinanym gwintem ma małą sztywność

